

Otvorenie konferencie	8:30 – 8:45
1. BLOK	8:45 – 9:45
Diskusia	9:45 – 10:00

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ VE VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Support measures in the education of pupils with special educational needs

Lenka NOVÁKOVÁ

Predmet príspevku: Legislativně je koncepce vzdělávání v České republice ukotvena zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen “školský zákon”), ve znění pozdějších předpisů. Dle současné legislativy je žákem se speciálními vzdělávacími potřebami jedinec, který potřebuje poskytnutí podpůrných opatření k naplnění svých vzdělávacích možností, nebo uplatnění či užívání svých práv (školský zákon). Dnešní podobě vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami předcházela řada legislativních, a následně i systémových změn. Podpora, která je těmto jedincům poskytována, představuje dnes propracovaný systém opatření, reagující na individuální potřeby každého, kdo jej objektivně potřebuje. Legislativou je zaručeno jedincům se speciálními vzdělávacími potřebami nejen právo na vzdělání, ale také právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením. Právě s novelou školského zákona a prováděcích právních předpisů v roce 2016 byl zaveden jednotný systém podpory při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, s cílem podpořit jejich vzdělávání. Tento ucelený systém podpory je v praxi provázán součinností několika odborníků, kterými jsou pracovníci školského poradenského zařízení, školského poradenského pracoviště a pedagogové (Baslerová, Michalík, Felcmanová, 2020). Zejména pracovníci školského poradenského zařízení zaujímají zcela klíčovou roli při posuzování a stanovení podpory žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Otázkou, kterou si klademe je, zda je stávající systém podpory zcela v souladu s potřebami, které tito žáci mají. Příspěvek je zaměřen na představení záměru disertační práce, resp. na potřebu reflektování kladů, ale také případných limitů systému podpory ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice, se zaměřením na systém podpůrných opatření.

Účel príspevku: Cílem příspěvku je představit záměr disertační práce a poukázat na význam podpory ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kterou primárně představuje systém podpůrných opatření ve vzdělávání. Zcela klíčovou roli pro identifikaci potřebné podpory představuje školské poradenské zařízení, které může poskytnout pohled nejen na stávající podobu podpory, ale také na soulad s potřebami žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Použité metody: Daný příspěvek je založen na analýze a následném představení teoretického ukotvení zkoumané problematiky. Pro potřeby zamýšleného výzkumu bude využito smíšeného designu výzkumu, který umožní získat komplexní náhled na danou problematiku a zároveň umožní zajistit validitu nasbíraných dat. V rámci kvantitativního výzkumu bude využita metoda dotazníkového šetření. V rámci kvalitativního výzkumu budou realizovány polostrukturované rozhovory. Data získaná metodou dotazníkového šetření budou zpracována statistickými metodami, aby byla zaručena validita a reliabilita realizovaného výzkumu. Výzkumný vzorek bude zastoupen pracovníky školských poradenských zařízení, speciálními pedagogy z celé České republiky. Školská poradenská zařízení jsou v České republice reprezentovány speciálně pedagogickými centry a pedagogicko-psychologickými poradnami. Což jsou klíčové instituce, které rozhodují o volbě podpůrného opatření a následně mohou reflektovat také naplňování podpůrných opatření v praxi. Do výzkumu budou účastníci vybráni metodou prostého záměrného výběru. Jak uvádí Miovský (2006), výběr spočívá ve výběru účastníků vhodných pro výzkum, kteří vyjádřili souhlas s jeho uskutečněním.

Stručný závěr: Záměrem předloženého příspěvku je poukázat na důležitou oblast ve vzdělávání, kterou je vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Z dostupných statistických dat je patrné, že počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami meziročně narůstá. Daná skutečnost značí o důležitosti této problematiky. Přesto, že je tématu inkluzivního vzdělávání věnováno dostatek pozornosti a výzkumů, absentují podrobnější výzkumy zaměřené výlučně na samotnou podporu, která je těmto žákům ve vzdělávání poskytována. Výsledky výzkumu poskytnou zkušenosti klíčových subjektů, participujících na vzdělávání žáků s potřebou podpory. Mohou tak přispět ke zvyšování kvality vzdělávání dané skupiny žáků.

Klíčové slova: žák se speciálními vzdělávacími potřebami; vzdělávání; podpůrná opatření; školské poradenské zařízení; inkluzivní vzdělávání.

Key words: pupil with special educational needs; education; support measures; school counseling facilities; inclusive education.

Literatúra

BASLEROVÁ, P., MICHALÍK J., FELCMANOVÁ, L. 2020. *Katalog podpůrných opatření: obecná část: pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání. 2., přepracované a rozšířené vydání.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.* Psyché. Praha: Grada.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění.

Kontakt

Mgr. et Mgr. Lenka Nováková
Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta

**INDIVIDUALIZOVANÁ A CIELENÁ ŠPECIÁLNO PEDAGOGICKÁ INTERVENČIA
AKO NÁSTROJ POMOCI V SYSTÉME PORADENSTVA A PREVENČIE**
**Individualized and targeted special education intervention as an instrument of aid in the
system of counselling and prevention**

Nikoletta SZÁSZOVÁ

Predmet príspevku: V súčasnej dobe je veľmi aktuálnou témou inklúzia a akceptácia každého človeka takého, aký sa narodil. Inklúzia nie je iba o tom, že myslíme, že jednotlivci so znevýhodnením sú súčasťou našej spoločnosti, ale i o konkrétnych krokoch ako im pomôcť. Je to napríklad individuálny prístup v procese vzdelávania alebo v špeciálnopedagogickej intervencii. V rámci poradenského systému je nevyhnutné prihliadať na individuálne potreby jednotlivca s postihnutím či narušením (Kulcsár, 2014). Špeciálnopedagogické poradenstvo zastrešuje nielen proces diagnostiky a následnej prognostiky špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb dieťaťa, ale zabezpečuje intervenciu a to aplikáciou metód komplexnej rehabilitácie, ktoré prispievajú k saturácii ich špeciálnych edukačných potrieb (Orieščiková, 2020). V mnohých prípadoch môžu byť ťažkosti jednotlivca vo vzdelávacom procese prekonané pomocou špeciálnopedagogickej intervencie a správneho nastavenia individualizovaného programu, ak sú zabezpečené v dostatočnom predstihu (Bartoňová, 2020). Individualizované intervenčné programy, sú vnímané ako nástroje pomoci pre jednotlivcov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a to predovšetkým so zabezpečením napredovania v individuálnom tempe v súlade so svojimi aktuálnymi či potenciálnymi schopnosťami. Individualizované programy sú vypracované k intervenčnej činnosti s konkrétnym klientom a preto si ich netreba myliť s individuálnym vzdelávacím programom, ktorý je vypracovaný pre konkrétneho jednotlivca, avšak je zameraný na celý vyučovací proces. V rámci našej práce sa venujeme zahraničnému intervenčnému programu z maď. *Komplex Mozgásterápia* (ďalej len KMT) (Kulcsár, 2014). V rámci intervenčného programu KMT prihliadame na vývinové špecifiká u každého jednotlivca individuálne, v čom spočíva úspešnosť ako aj efektivita daného programu. V systéme poradenstva a prevencie je zabezpečené inštitucionalizované skúmanie (diagnostika) aktuálneho stavu jednotlivca, ktorý potrebuje individuálny prístup. Súčasné zmeny v systéme poradenstva a prevencie a zavádzanie podporných opatrení, ponúkajú priestor k zabezpečeniu individuálneho prístupu aj na úrovni poradenstva a prevencie. V súčasnom systéme však vnímame potrebu zavedenia nových intervenčných programov, aby sa rozšírila škála poskytovaných ucelených programov na Slovensku. V rámci nášho príspevku priblížime nami zvolený pohybový intervenčný program s názvom KMT.

Účel príspevku: Intervenčné metódy v špeciálnopedagogickej praxi majú nezastupiteľné miesto nakoľko po diagnostike špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb, nie je

najdôležitejšie vedieť, akú diagnózu jednotlivec má, ale nájsť správnu cestu a pomôcť vzniknuté bariéry prekonať. Cieľom nášho príspevku je predstaviť individualizovaný intervenčný program od úvodného testovania až po následný návrh programu, ako nástroj pomoci v systéme poradenstva a prevencie.

Použité metódy: Náš výskum má zmiešaný dizajn, to znamená, že má kvalitatívno-kvantitatívny charakter. V rámci nášho výskumu adaptujeme a následne modifikujeme zahraničný intervenčný program KMT na slovenské podmienky. Overenie efektívnosti pohybového intervenčného programu je ďalšou etapou nášho výskumu. Výskumný súbor tvoria žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou a poruchami učenia, ktorí sú zapojení do intervenčného programu minimálne 6 mesiacov. Efektívnosť a účinnosť programu je sledovaná prostredníctvom štruktúrovaného pozorovania. Ďalšou aplikovanou výskumnou metódou je dotazník, pomocou ktorého odborníci hodnotia účinnosť intervenčného programu. Súčasťou nášho výskumu sú aj kazuistiky. V rámci predkladaného príspevku chceme prezentovať čiastkové výsledky našej dizertačnej práce a to participáciou konkrétneho jednotlivca na intervenčnom programe KMT počas jedného roku.

Zhrnutie výsledkov: Náš výskum v súčasnosti ešte stále prebieha, avšak už disponujeme s čiastkovými výsledkami, nakoľko s niektorými participantmi sme intervenčný program už ukončili. Výsledky poukazujú na pozitívne zmeny v oblastiach motorických schopností, perцепčnom vnímaní, ako aj v edukačnom procese. Výsledky z prvej etapy výskumu prezentujeme v rámci jednej prípadovej štúdie.

Stručný záver: Problematike, ktorej sa v rámci dizertačnej práci venujeme je veľmi aktuálnou témou. Existujú rôzne terapeutické, intervenčné programy, avšak sme toho názoru, že je efektívne ak je program vždy vypracovaný pre konkrétneho jednotlivca individuálne a na základe jeho potrieb. Parciálne výsledky nášho výskumu poukazujú na dobrý potenciál využitia individualizovaného pohybového programu v systéme poradenstva a prevencie.

Kľúčové slová: intervencia; poradenstvo; individualizovaný program.

Key words: intervention; counselling; individualised programme.

Literatúra

- BARTOŇOVÁ, M. 2020. *Prístupy a intervence k jedincům se specifickými poruchami učení*. Bratislava: IRIS.
- KULCSÁR, M., 2014. *A tanulás öröm is lehet, Delacato módszere alapján*. Bicske: Magánkiadás
- ORIEŠČIKOVÁ, H. 2020. špeciálnopedagogické poradenstvo rodinám v predprimárnom vzdelávaní. In: M. Magová (ed.): *Poradenský systém orientovaný na dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v materskej škole*. Ružomberok: VERBUM, s. 8 – 24.

Kontakt

Mgr. Nikoletta Szászová
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Katedra špeciálnej pedagogiky
Račianska 59, 831 02 Bratislava
Slovenská republika
szaszova@fedu.uniba.sk

**ROLA PEDAGOGICKÉHO ASISTENTA V INKLUZÍVNOM VZDELÁVANÍ NA
PRIMÁRNOM STUPNI VZDELÁVANIA**

The role of the pedagogical assistant in inclusive education at the primary schools

Lenka GOROĽOVÁ

Predmet príspevku: Kľúčovou problematikou príspevku je inkluzívne vzdelávanie. V § 3 školského zákona sú definované princípy výchovy a vzdelávania. S účinnosťou od 1. januára 2022 je do školského zákona vložený nový princíp výchovy a vzdelávania, ktorým sa v zmysle § 3 písm. d) stáva inkluzívne vzdelávanie. Podľa § 2 písm. ai) školského zákona sa pod inkluzívnym vzdelávaním rozumie spoločná výchova a vzdelávanie detí, žiakov, poslucháčov alebo účastníkov výchovy a vzdelávania, uskutočňovaná na základe rovnosti príležitostí a rešpektovania ich výchovno-vzdelávacích potrieb a individuálnych osobitostí a podporujúca ich aktívne zapojenie do výchovno-vzdelávacích činností školy alebo školského zariadenia.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky schválilo Katalóg podporných opatrení (2023) pod číslom 2023/13957:1-C1661 s platnosťou od 1. septembra 2023. Dokument špecifikuje podporné opatrenia vo výchove a vzdelávaní poskytované školou alebo školským zariadením, ktoré sú potrebné na to, aby sa dieťa alebo žiak mohli plnohodnotne zapájať do výchovy a vzdelávania a rozvíjať svoje vedomosti, zručnosti a schopnosti. Súčasť tohto katalógu tvorí i Zabezpečenie pôsobenia pedagogického asistenta v triede, kde je podrobne popísaná rola pedagogického asistenta.

Na Slovensku sa podporuje inkluzívne vzdelávanie aj prostredníctvom projektov (PRINED, INSCHOOL, ŠOV, PRIM I, PRIM II...). Cieľom spomínaných projektov, okrem iného je aj zabezpečiť personálne zastúpenie v školách, ktoré by vytvorilo ľahšiu cestu k inkluzívnemu vzdelávaniu prostredníctvom individuálneho prístupu. Inkluzívny tím na škole by mali tvoriť pedagógovia, s tímom odborníkov, ako je školský psychológ, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, či sociálny pedagóg. Jedným z týchto zamestnancov školy je i pedagogický asistent, ktorý má za úlohu pomôcť žiakovi prekonávať bariéry, s ktorými sa stretáva počas výchovno- vzdelávacieho procesu (Klein, Šilonová 2014). S rolou pedagogickej asistentky mám osobnú skúsenosť. Pôsobila som ako pedagogická asistentka pre zdravotne znevýhodnené deti na primárnom stupni základnej školy. Moja práca so žiakom bola individuálna, kde som mu pomáhala prekonávať bariéry v edukačnom procese rôznym spôsobom, napríklad preformulovať výklad, asistovať pri porozumení inštrukcie zadaných úloh, prekonávať jazykovú bariéru, tiež som monitorovala stav žiaka, podieľala sa na tvorbe úloh, pomôcok a

pod.). Ako uvádza V. Šilonová (2018): „Profesia asistent pedagóga je neoddeliteľnou súčasťou inkluzívneho vzdelávania detí a žiakov so špeciálno- výchovnými potrebami.“

V súvislosti s problematikou inkluzívneho vzdelávania je veľmi dôležité spomenúť Stratégiu inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní (2021). Tento dokument je zameraný na zlepšenie aktuálneho stavu v oblasti vzdelávania všetkých detí, žiakov a študentov v školách bez rozdielu a taktiež dôležitým dokumentom je Nultý akčný plán Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní. Cieľom nultého akčného plánu je rovnaká možnosť rozvíjať svoj osobný potenciál v škole, v živote a na trhu práce pre všetky deti, žiakov a študentov. Je východiskom na naštartovanie funkčných zmien, ktoré povedú k zvýšeniu inkluzívnosti vo vzdelávaní.

Účel príspevku: Cieľom príspevku je poukázať na dôležitosť role pedagogického asistenta pri tvorbe inkluzívneho prostredia v edukačnom procese. Príspevok má teoretický charakter, avšak je obohatený o vlastnú skúsenosť autorky v role pedagogickej asistentky pre zdravotne znevýhodnené deti na primárnom stupni vzdelávania.

Použité metódy: Medzi hlavné metódy, ktoré boli použité v tomto príspevku patrí obsahová analýza a komparácia odbornej domácej literatúry. Hlavnou výskumnou témou plánovaného výskumu je Pedagogické aspekty kreovania inkluzívneho prostredia materských a základných škôl. Je to téma dizertačnej práce, kde pôjde o kvalitatívny výskum a medzi hlavné metódy zberu dát bude patriť priame pozorovanie a rozhovory (interview- pološtrukturované). Hlavným cieľom práce je navrhnúť možnosti pedagógom, ako kreovať inkluzívne prostredie.

Zhrnutie výsledkov: Pedagogickí asistenti sú veľkým prínosom v školstve. Mnohokrát sa stávajú mostom medzi učiteľmi a žiakmi na primárnom stupni vzdelávania, o čom som sa presvedčila, keď som sa ocitla v pozícii pedagogickej asistentky a potvrdzuje to aj teoretická analýza danej problematiky. V konečnom dôsledku teda je možné povedať, že pedagogický asistent výrazným spôsobom pomáha kreovať inkluzívne prostredie vo výchovno-vzdelávacom procese.

Stručný záver: Inkluzívne vzdelávanie je téma, ktorej sa súčasnosti venuje na celom svete. Neoddeliteľnou súčasťou tejto témy sú pedagogickí asistenti, ktorí pomáhajú kreovať inkluzívne vzdelávanie nie len na primárnom stupni vzdelávania, ale najmä predprimárnom, kde si mnohí pedagógovia nevedia predstaviť prácu bez ich pomoci.

Kľúčové slová: inkluzívne vzdelávanie, pedagogický asistent, individuálny prístup.

Key words: inclusive education, pedagogical assistant, individual approach.

Literatúra

KLEIN, V a ŠILONOVÁ, V. 2014. *PEDAGOGICKÝ MODEL INKLUZÍVNEHO VZDELÁVANIA V ZÁKLADNÝCH ŠKOLÁCH PRINED -Projekt Inkluzívnej Edukácie*. Prešov: MPC v Prešove. GUZIOVÁ, K. a kol. 2011. *Metodika predprimárneho vzdelávania*.

[online]. Partizánske: WZPRESPRINT, 2011. Dostupné na: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/publikacie/metodika_predprimarneho_vzdelavania.pdf. 2011.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. 2021. Nultý akčný plán Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní. [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/17994.pdf>

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. 2021. *Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní*. [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/21468.pdf>

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. 2023. *Katalóg podporných opatrení*. [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné na: <https://podporneopatrenia.minedu.sk/katalog-podpornych-opatreni/>

ŠILONOVÁ, V. 2018. *Asistent pedagóga v inkluzívnej škole*. Ružomberok: VERBUM, 2018.

Zákon č. 245/2008 Z. z. 2008. Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.“ [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné na: <https://www.epi.sk/zz/2008-245#p3>

Kontakt

Mgr. Lenka Gorol'ová
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
lenka.gorolova@unipo.sk

SPOKOJENOST RODIČŮ DĚTÍ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM VYUŽÍVAJÍCÍCH RANOU INTERVENCI – PARCIÁLNÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU Satisfaction of parents of children with disabilities using the early intervention service – partial research results

Anna STRNADOVÁ
Nella HRDÁ

Predmet príspevku: Príspevek sa zaoberá výskumným projektom, resp. jeho parciálnymi výsledkami. Témou je raná intervencia – tá môže byť charakterizovaná ako podpora rodiny dieťaťa s ťažkým zdravotným postihnutím (Potměšil et al., 2014). V Českej republike je raná intervencia poskytovaná predovšetkým službou raná péče (viz. zákon č. 108/2006 Sb., o sociálnych službách), na ktorú sa projekt sústreďuje. Cieľom projektu je charakterizovať spokojnosť rodičov detí so zdravotným postihnutím so službou raná péče a charakterizovať jej existenciu k poskytovanej službe. Cieľovou skupinou sú rodičia detí so zdravotným postihnutím využívajúci službu raná péče (nyní alebo v minulosti). Rozsáhlý, celorepublikový výskum ohľadne spokojnosti rodín s ranou intervenciou zatiaľ v Českej republike nebol, avšak

v zahraničí byly provedeny výzkumy ohledně pohledů rodičů na ranou intervenci (Carlhed et al., 2003), ohledně efektivity a významu rané intervence v rodinách dětí s postižením (Shonkoff & Hauser-Cram, 1987) či ohledně názorů rodičů na aplikaci domácích aktivit v rámci rané péče (Gmmash et al., 2022). Specifické programy rané intervence se v různých zemích liší, proto je také obtížné srovnávat výsledky studií efektivity rané intervence či spokojenosti rodin s ranou intervencí ze zahraniční s možnými výsledky z České republiky.

Účel příspěvku: Cílem projektu je charakterizovat spokojenost rodičů dětí se zdravotním postižením se službou rané péče a charakterizovat jejich postoje k poskytované službě. Výsledky projektu budou sloužit jako první náhled do problematiky spokojenosti této specifické skupiny.

Použité metody: K výzkumu je použit smíšený design metodologie výzkumu, jenž se sestává z dotazníkového šetření a rozhovorů s rodiči s následnou kvalitativní analýzou. V rámci dotazníkového šetření je použit dotazník autorů Guimond et al. (2008), který byl přeložen do českého jazyka a upraven podle standardních postupů ve spolupráci s autory. Výzkumným souborem jsou rodiče dětí se zdravotním postižením v rané věku, využívající (v minulosti či současnosti) službu raná péče v České republice.

Zhrnutí výsledkov: Výsledky dotazníkového šetření byly zpracovány kvantitativní analýzou. Otázky ohledně sebedůvěry v rodičovství ukázaly, že poradci v rámci rané intervence rodiny podporují a vybízí ke spolupráci a aktivitě, iniciují rodinu k práci, pracují s rodiči tím způsobem, že rodiče sami jsou největší experti na své dítě. Většina respondentů je silně spokojena s poskytováním služby raná péče. Z parciálních výsledků výzkumu lze charakterizovat spokojenost rodičů tak, že jsou rodiče velmi spokojeni s poskytováním služby raná péče. Postoje rodičů jsou ve většině pozitivní, většina respondentů ranou péči velmi chválí, i přesto, že nachází určité nedostatky. Výsledky dotazníkového šetření budou ověřeny pomocí rozhovorů s rodiči, kteří mají zkušenost se službou raná péče. Otázky budou vycházet z výsledků dotazníků, kdy se výzkumníci zaměří na postoje rodičů, jejich zkušenosti, nedostatky, které v této službě spatřují, a návrhy na zkvalitnění služby.

Stručný závěr: Výsledky výzkumu jsou pouze parciální, avšak už nyní lze konstatovat, že většina respondentů – rodičů, využívajících ranou péči v současnosti či minulosti – je s poskytováním služby velmi spokojena. Někteří respondenti se zmiňují o nedostacích, které jsou velmi důležité pro další rozvoj a zkvalitnění služby. Při zpracování celkových výsledků výzkumu budou mít tyto nedostatky význam při zpracování náhledu do problematiky a tvorbě doporučení. Limitem výzkumu je prozatímní nedostatečný počet respondentů. Je však jasné, že rodiče jsou s podporou služby raná péče velmi spokojeni. Ke zvýšení míry verifikace by bylo vhodné doplnit výzkum o další techniky, jako je například pozorování, která se dá využít během rozhovoru.

Klíčové slová: raná intervence; služba raná péče; dítě se zdravotním postižením; raný věk; spokojenost rodičů.

Key words: early intervention; service of early intervention; a child with a disability; early age; parents' satisfaction.

Literatúra

- Carlhed, C. Granlund, M. Bjorck-Akesson, E. (2003). *Parent Perspective on Early INtervention: The Paradox of Needs and Rights*. *The British Journal of Developmental Disabilities*. Vol. 49, Part 2, JULY 2003, No. 97, pp. 69-80. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/233492769_Parent_Perspectives_on_Early_Intervention_The_Paradox_of_Needs_and_Rights
- Gmmash, A. S. Wyneczuk, K. D. Effgen, S. K. (2022). *Parents' Perspectives on the Application of Home Activities in Early Intervention*. *Physical & Occupational Therapy In Pediatrics*, DOI: 10.1080/01942638.2022.2025514
- Guimond, A. B. Wilcox, M. J., & Lamorey, S. (2008). *The Early Intervention Parenting Self-Efficacy Scale (EIPSES): Scale construction and initial psychometric evidence*. *Journal of Early Intervention*, 30, 295-320. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/261252943_Early_Intervention_Parenting_Self-Efficacy_Scale_16-Items
- Potměšil, M. a kol. (2014). *Speciálněpedagogická intervence u dětí v raném věku*. Dotisk 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-4432-1.
- Shonkoff, J. P. Hauser-Cram, P. (1987). *Early Intervention for Disabled Infants and Their Families: A Quantitative Analysis*. *PEDIATRICS*, Vol. 80, No. 5., pp. 650-658.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. [online] 2006 [cit. 2022-11-24]. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Kontakt

Mgr. Anna Strnadová
Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Žižkovo nám. 5, Olomouc 779 00
Česká republika
anna.strnadova01@upol.cz

Mgr. Nella Hrdá
Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Žižkovo nám. 5, Olomouc 779 00
Česká republika
nella.hrda01@upol.cz

2. BLOK	10:15 – 11:00
Diskusia	11:00 – 11:15

The Kindergarten's Collaboration with Parents: the Key to Educational Success

Anna Kocot

Research background: Kindergarten plays an important role in a child's education, but it should also be a place where the toddler learns to understand himself and others and to explore the world around him (Kawula, 2000).

The family has an enormous influence on the developing personality of the child, due to the continuity and regularity of its interactions and the strong emotional bonds between its members. W. D. Wall: believes that the process of child development is closely linked to the development of both physical and mental abilities. As these abilities evolve, the child gradually expands his horizons in interaction with the environment around him. At first, the main area of interaction is the family and parents, but as the child becomes more competent, he or she begins to explore the surrounding world outside the home and sets higher and higher goals to achieve (Wall, 1999).

Parents' problems in Polish kindergartens are due to various factors. They are related to the quality of care and education. Some parents express concerns about whether kindergartens are a place where children are only cared for or whether they also gain the skills they need to develop there.

Another aspect of parents' concerns is communication between parents and the kindergarten: Sometimes communication between parents and the kindergarten was insufficient. For some parents it was important to be informed about their children's progress and current events at the kindergarten.

Help with work for the kindergarten is very welcome and desirable, if only to save money. A lot can be achieved with joint efforts and at low cost, which is why a question was asked about parents' willingness to help.

Further questions also concerned the areas of cooperation between the kindergarten and parents. After all, it is a well-known fact that frequent and constructive contacts with parents contribute a lot to the upbringing and care of the child. The more frequent they are, the more parents and teachers know about the child; there is a feedback loop, a mutual exchange of relevant information about the child: his or her state of health, development, behaviour, progress, etc. The more often the contact, the more parents know about the child.

A key factor in educational success is the partnership between parents and teachers. It is important to take into account the expectations of parents towards teachers and vice versa (Kochan, 2002).

Full and comprehensive cooperation leads to the integration of educational activities, which in turn leads to better results with the child (Skoczylas-Krotla, 2006).

In this article was important to understand what areas of cooperation between the kindergarten and parents are important, and what are the recommended ways to implement this cooperation.

Research Rationale: The objectives of the study were, among others, to assess the effectiveness of cooperation and also to help identify possible challenges and barriers that hinder effective cooperation between parents and the kindergarten. The specific hypotheses assume, among other things, satisfaction with cooperation while expecting children to be prepared for school.

It is also presumed that parents are involved in work for the kindergarten. It is believed that parents use and participate in the proposed forms of cooperation with the kindergarten. The main problem of the work is: Does the cooperation of the kindergarten with parents meet the expected results for both parties? To solve this problem it is necessary to formulate specific problems: 1. Are parents satisfied with cooperation with the kindergarten and what do they expect? 2. Do they get involved in work for the kindergarten? 3. Do they use and participate in the proposed forms of cooperation with the kindergarten?

Methods used: The study used a questionnaire as a research tool to obtain information from kindergarten teachers and parents. The questionnaire was used as a means of collecting the data needed for the analysis. Surveys are most often used to survey large numbers of people. They consist of a written interview in which the questionnaire plays an important role. It is more economical in terms of time and resources than an oral interview. Instead of having time-consuming conversations with each respondent individually, the researcher can survey a large collective much more quickly. The impersonal nature, the standardised questions also have a certain effect on the respondent and make him or her reflect on the issues raised in the research. With the benefits of the survey in mind. They were delivered and distributed in person to the kindergarten teachers and also to the parents before one of the meetings. Once the material was collected, the surveys were analysed and compiled. All surveyed teachers and parents were residents of a large city in the Silesian Voivodship.

Summary of Results: In accordance with the methodological assumptions for the main problem, the main hypothesis was formulated: "It is assumed that the cooperation of the kindergarten with the parents fulfils the expected effects for both parties", which was fully confirmed in the further course of the research. Thanks to the results of the questionnaire survey, the scope of the levels of cooperation with parents and how this cooperation should take place was established. From the duties that the kindergarten has towards society, the search for the most effective ways of interacting with parents. A prerequisite for more effective cooperation is an understanding of the opinions and expectations of parents and teachers.

Conclusion: I believe that the main objective of the kindergarten - as confirmed by teachers and parents - is to prepare the child for school - in an atmosphere of safety and well-being. As confirmed by the survey, parents are satisfied with the cooperation with the kindergarten, they take advantage of the proposed forms of cooperation, participate in excursions and trips, participate in pre-school celebrations and are involved in the work of the kindergarten. Research has shown that the undoubted success of the interaction is the children's progress in their overall development. The kindergarten as an institution should initiate and develop contacts with parents, create opportunities for them to influence the conditions and quality of the kindergarten's work, integrate activities. An increasing number of parents are interested in increasing their participation in the process of institutional upbringing and education. They are beginning to attach increasing importance to the quality of pre-school education. A large proportion of parents are willing to take on responsibility together with the kindergarten and this opportunity should not be missed. Most assess the cooperation with the kindergarten as very good, some as good. This is certainly a signal for planning and improvement of mutually strengthening forms of cooperation.

Keywords: kindergarten; parents; cooperation.

Literature:

- BADORA S., CZEREDRECKA S., 2001. *Rodzina i formy jej wspomagania*. Kraków , 4(3) s. 39.
- KAWULA S, 2000. *Rodzina jako grupa i instytucja opiekuńczo-wychowawcza*, [w:] *Pedagogika rodziny*, (red.) S. Kawula, J. Brągiel, A. W. Janke, Toruń, s. 56.
- KOCHAN, K., 2002. *Rola rodziny w wychowaniu w ujęciu Hellen Key*, [w:] *Rodzinne i pozarodzinne środowiska wychowawcze*, (red.) A. Siedlaczek-Szwed, I. Wagner, Częstochowa.
- Skoczylas-Krotla, E., 2006. *Wybrane propozycje form współpracy na płaszczyźnie rodzina – przedszkole* *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*. Kwartalnik dla nauczycieli 2 (4), 38-41.
- WALL W. D., 1999. *Wychowanie i zdrowie psychiczne*. Warszawa: PWN.

Contact

Mgr. Anna Kocot
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
annaiwona.kocot@smail.unipo.sk

**VNÍMANIE A IMPLEMENTÁCIA INOVATÍVNYCH PRVOV VO VÝUČBE
UČITEĽMI NA PRVOM STUPNI ZŠ NA SLOVENSKU**

**Perception and implementation of innovative elements in teaching by teachers at the
first level of primary school in Slovakia**

Nikola BARČÍKOVÁ

Predmet príspevku: V oblasti vzdelávania sa v posledných desaťročiach výrazne mení spôsob, akým sa učíme a vyučujeme. Inovatívne technológie, pedagogické prístupy a metódy sa stávajú neodmysliteľnou súčasťou moderného vzdelávania. S týmito zmenami sa otvára priestor pre kritickú analýzu, hodnotenie a zlepšenie vzdelávacieho procesu na prvom stupni základnej školy. Pedagogická inovácia sa môže chápať ako zmena, obnovenie obsahu vzdelávania, metód a foriem práce, koncepcie vyučovania, metodických stránok práce učiteľa, školského systému a školských inštitúcií (Petlák, 2012). Inováciu možno definovať ako zámerný proces zmeny, ktorý sa snaží obnoviť, modernizovať a zlepšiť rôzne aspekty, akými sú predmety, javy, prostriedky, organizácia práce, inštitúcie a systémy (Obdržálek et al., 2004).

Okrem definovania pedagogických inovácií je užitočné venovať pozornosť aj tomu, aké konkrétne typy, druhy a formy pedagogických inovácií existujú. Pedagogickú inováciu a jej špecifické podoby v pedagogickej praxi treba vnímať ako odraz spoločenských, ekonomických, sociálnych, politických zmien a udalostí súčasnej doby. Preto je potrebné vnímať viacero typov klasifikácií pedagogických inovácií a definovať ich kategórie a kritériá. V súčasnosti sú pedagogické inovácie v pedagogike identifikovateľné na základe kritéria technológie, napr. digitálne aplikácie, portály; na základe kritéria stratégií, metód a foriem vo vyučovaní, napr. gamifikačné, kooperatívne, skupinové vyučovanie; na základe kritéria koncepcie vyučovania,

napr. projektové vzdelávanie, záujmové vzdelávanie, personalizované vzdelávanie, zážitkové vzdelávanie, partnerské vzdelávanie alebo ekopedagogika (Cristol, 2023).

V kontexte témy je dôležité uviesť relevantné typológie učiteľov. Podľa Porubského a kol. (2014) môžeme v kontexte súčasných zmien vo výchove a vzdelávaní na primárnom stupni vzdelávania hovoriť i o zmene chápania učiteľskej profesie a to podľa modelu, ktorý učiteľa vníma ako tvorcu kurikula. Ide tu teda o to, že profesionalita učiteľa sa poníma ako kľúčový činiteľ kurikulárnej reformy. Učiteľ by sa mal v tomto zmysle brať ako autonómny tvorca zmien kurikula, ktorý využíva všetky úrovne svojej profesijnej autonómie. Medzi spomínané úrovne profesijnej autonómie sa radí všeobecná profesijná autonómia, osobná a kolektívna profesijná autonómia a manažérska autonómia. To priamo súvisí aj s tým, akým spôsobom učiteľia vnímajú svoju pozíciu v zmene chápania ich profesie a prístupu ku kurikulu. Hovorí sa o troch typoch učiteľov a to: vývojoví projektanti kurikula, tvorcovia kurikula a implementátori kurikula. Cox (2019) hovorí o 15 moderných zručnostiach, ktoré by mal učitelia v 21. storočí vykazovať. Sú to tieto: prispôsobivosť, dôvera, komunikácia, spolupráca, priebežné učenie, nápaditosť, vedenie, organizácia, otvorenosť novým veciam, odhodlanosť, online reputácia, pútavosť, pochopenie technológie, duševná hygiena a inšpirácia. Petlák (2012) hovorí v kontexte inovatívneho učiteľa o autonómii učiteľa profesionála či učiteľa budúcej školy. Učiteľ by si mal vytvárať vzťah k svojej profesii, vytváraniu vzťahov a interakcii učiteľ-žiaci, mal by zmeniť svoj vnútorný postoj a myslieť na aktivitu žiakov počas výchovno – vzdelávacieho procesu, využívať slobodnú voľbu svojej pedagogickej a didaktickej práce, samovzdelávania sa a participácie na aktivitách školy. Schulman (podľa Petláka, 2012) hovorí o siedmich dôležitých oblastiach, ktoré by mali byť príznačné pre učiteľa budúcej školy a to: predmetovo-odborné vedomosti, všeobecno-pedagogické vedomosti, znalosť kurikula, odborné didaktické vedomosti, poznanie charakteristík žiakov, znalosť kontextov vzdelávania a filozofické a historické zázemie zámerov, hodnôt vo vzdelávaní.

V neposlednom rade je potrebné spomenúť výskumy, ktoré sa zaoberali touto problematikou. Medzi doterajšie výskumy venujúce sa danej problematike na Slovensku môžeme spomenúť Kresilu (2010) a jeho výskum o kurikulárnej reforme školstva na Slovensku, ktorý rozoberá v komparatívnom kontexte, ďalším je štúdia Kosovej a Porubského (2011) o ceste transformácie vzdelávacieho systému po roku 1989 na Slovensku v ohľade na primárny stupeň vzdelávania. Veľmi nás zaujala výskumná štúdia Bagalovej (2011) pod záštitou Slovenského pedagogického ústavu, ktorá vypovedá o pedagogických inováciách na Slovensku z pohľadu pedagógov a riaditeľov škôl. V tomto výskume sa skúmalo a riešilo zavádzanie pedagogických inovácií učiteľmi a riaditeľmi na základných školách na Slovensku. Vo výskumnej štúdii sa použili výskumné metódy dotazníkový prieskum a obsahová analýza dokumentov – školských vzdelávacích programov. Bagalová (2016) má aj výskumnú štúdiu o experimentálnom overovaní pedagogických inovácií na školách na Slovensku. Štúdia prináša niekoľko experimentálnych inovácií a taktiež ponúka príklady projektov experimentálneho overovania pedagogických inovácií spolu s ich charakteristikou a možným aplikovaním a uplatnením na základných školách.

Účel príspevku: Tento príspevok sa zameriava na dôležitú tému vnímania a implementácie inovatívnych prvkov vo výučbe na prvom stupni ZŠ na Slovensku. Naším cieľom je bližšie

preskúmať, ako učitelia na tejto úrovni vzdelávania vnímajú nové pedagogické prístupy a technológie, ako ich integrujú do svojej výučbovej praxe. Hlavnými cieľmi výskumu sú:

- zistiť, čo učitelia na 1. stupni ZŠ na Slovensku, ktorí sa identifikujú ako inovatívni, považujú za pedagogické inovácie vo svojej praxi;
- zistiť ako inovatívni učitelia interpretujú nimi uplatňované inovatívne prvky v procese výučby.

Výskumné otázky, ktoré sme si stanovili sú:

VO1: Aké konkrétne pedagogické inovácie vnímajú učitelia na 1. stupni základných škôl na Slovensku, ktorí sa identifikujú ako inovatívni, ako najdôležitejšie a najúčinnnejšie v zlepšovaní svojej výučby?

VO2: Aké metódy, nástroje a prístupy využívajú učitelia na 1. stupni ZŠ na Slovensku, ktorí sa označujú za inovatívnych, pri implementácii pedagogických inovácií vo svojej každodennej výučbovej praxi?

VO: Ako inovatívni učitelia interpretujú nimi uplatňované inovatívne prvky v procese výučby?

Použité metódy: Výskum sa rieši pomocou kvantitatívnej metodológie ako konkrétnu výskumnú metódu sme zvolili dotazník. Výskumný súbor tvoria učitelia na prvom stupni základných škôl na Slovensku. Spôsob výberu výskumnej vzorky môžeme charakterizovať ako

náhodný a reprezentatívny. Pôjde o respondentov – učiteľov zastúpených zo všetkých samosprávnych krajov miest a obcí na Slovensku. Pre kvantitatívny výskum je použitý dotazník ako výskumný nástroj vlastnej konštrukcie vytvorený v elektronickej podobe na Google Forms. Dotazník tvoria škálované položky na Likertovej škále od 1 po 5, polouzatvorené položky (jednoduchý, viacnásobný výber, s možnosťou iné, kde môžu respondenti vyjadriť svoj názor vlastnými slovami). Výskum je v štádiu, že bola zrealizovaná pilotáž a predvýskum. Realizácia hlavného dotazníkového výskumu je plánovaná v mesiacoch október – január 2023.

Zhrnutie výsledkov: Výskum, ktorý je orientovaný na vnímanie a implementáciu inovatívnych prvkov vo výučbe učiteľmi na prvom stupni základných škôl je aktuálne v realizačnej fáze. Aktuálne prebieha zber dát prostredníctvom dotazníkového výskumu, ktorý bol distribuovaný na základné školy učiteľom pomocou emailovej komunikácie a sociálnych sietí. Získané dáta budú následne analyzované deskriptívnymi štatistickými metódami.

Stručný záver: Inovácie vo výučbe na prvom stupni ZŠ na Slovensku predstavujú potenciálnu cestu k zlepšeniu vzdelávacieho procesu. Na základe nášho výskumu budeme vedieť ako učitelia vnímajú pedagogické inovácie, ako ich implementujú do výchovno -vzdelávacieho procesu, prípadne či existujú aj výzvy pri ich implementácii. Na základe týchto zistení je dôležité poskytnúť učiteľom adekvátnu podporu, odbornú prípravu a zdroje, aby mohli úspešne a efektívne integrovať inovatívne prvky do svojej výučby. Tento krok by mohol prispieť k zvýšeniu kvality a relevancie vzdelávania na prvom stupni ZŠ na Slovensku. Závery nášho

výskumu možno využiť na podporu a posilnenie inovácií vo výučbe na prvom stupni základnej školy na Slovensku, čím by sa mohlo zlepšiť vzdelávanie a výsledky žiakov v tejto kriticky dôležitej fáze ich vzdelávania.

Kľúčové slová: inovatívne prvky výučby; typológie učiteľov; inovatívny učiteľ; vnímanie inovácií vo výučbe; implementácia inovácií vo výučbe.

Key words: innovative elements of teaching; teacher typologies, innovative teacher; perceptions of innovations in teaching; implementation of innovations in teaching.

Literatúra

- BAGALOVÁ, Ľ. 2011. *Pedagogické inovácie na Slovensku z pohľadu učiteľov a riaditeľov ZŠ priblíženie výsledkov výskumu : výskumná správa*. [online]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2011. Dostupné na: https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/vyskumne-ulohy-experimentalne-overovania/pedagogicke_inovacie.pdf
- BAGALOVÁ, Ľ.– BIZÍKOVÁ, Ľ. 2016. O experimentálnom overovaní pedagogických inovácií. *Pedagogika.sk*, 7(2), s. 103-126.
- COX, J. 2019. *15 Professional Development Skills for Modern Teachers*. [online]. TeachHUB, 2019. Dostupné na: <https://www.teachhub.com/professional-development/2019/11/15-professional-development-skills-for-modern-teachers/>
- CRISTOL, D. 2023. *Pedagogical innovation as a source of professional development*. [online]. Thot Cursus. Dostupné na: <https://cursus.edu/en/26546/pedagogical-innovation-as-a-source-of-professional-development>
- KRESILA, J. 2010. Reforma kurikula na Slovensku v komparatívnom kontexte. *Journal of Pedagogy*, 1 (1), s. 102 – 121.
- KOSOVÁ, B.– PORUBSKÝ, Š. 2011. Slovenská cesta transformácie edukačného systému po roku 1989 na príklade primárneho vzdelávania a prípravy jeho učiteľov. *Pedagogická orientace*, 21(1), s. 35-50.
- OBDRŽÁLEK, Z., & HORVÁTHOVÁ, K. et al., 2004. *Organizácia a manažment školstva. Terminologický a výkladový slovník*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.
- PETLÁK, E., 2012. *Inovácie v edukačnom procese*. Dubnica nad Váhom: Dubnický technologický inštitút.
- PORUBSKÝ, Š., KOSOVÁ, B., DOUŠKOVÁ, A., TRNKA, M., POLIACH, V., FRIDRICHOVÁ, P., ADAMCOVÁ, E., SABO, R., LYNCH, Z., CACHOVANOVÁ, R., & SIMANOVÁ L. 2014. *Škola a kurikulum – transformácia v slovenskom kontexte*. Banská Bystrica: Belianum.

Kontakt

Mgr. Nikola Barčíková
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Pedagogická fakulta
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica

MENTÁLNE REPREZENTÁCIE ŠTUDENTOV V SÚVISLOSTI S KVALITOU VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA

Mental Representations of Students in Relation to the Quality of Higher Education

Lucia HRADSKÁ

Predmet príspevku: Téma kvality vysokoškolského vzdelávania sa opäť dostala do popredia s poslednou akreditáciou študijných programov naprieč fakultami Univerzity Komenského. V súvislosti so zákonom 269/2018 Z. z. § 3 a Štandardami a usmerneniami na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania (ESG) sa očakáva, že študenti budú zohrávať aktívnu úlohu v tvorbe procesu učenia. Je to jeden z dôvodov, ktorý nám otvoril otázku bližšieho skúmania názorov samotných študentov na kvalitu ich vysokoškolského vzdelávania. Sú to práve oni, ktorí by mali vyslovovať a zaujímať stanoviská a taktiež sa aktívne podieľať na tvorbe návrhov na zlepšenie procesu učenia sa. Kuh (2009) vo svojom článku vychádza z Austinovej koncepcie úsilia tzv. „teória podieľania sa“ (theory of involvement) a uvádza, že tento podiel predstavuje činnosti, ktorým sa študenti venujú, činnosti, ktoré ovplyvňujú ich postoje a rozvoj a taktiež sú empiricky spojené s požadovanými výsledkami vysokej školy. V našom výskume v rámci dizertačnej práce skúmame uvažovanie študentov o ich pripravenosti sa aktívne podieľať na procese zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania. Výskumy v tejto oblasti sa v prevažnej väčšine zameriavajú na kvalitu služieb alebo imidž univerzity v súvislosti so spokojnosťou a lojalitou študentov alebo ich motiváciou (Snijders, Wijnia, Kuiper, Rikers, & Loyens, 2021; Chandra, Hafni, Stefani, Winardi, & Chandra, 2020; Zepke, Leach, 2010). Výskumov na tému ako študenti uvažujú o pojme kvalita vysokoškolského vzdelávania a čo si pod ním predstavujú je pomerne málo (Nabaho, Aguti & Oonyu, 2019; Momunalieva, Urdaletova, Ismailova & Abdykeev, 2020). Na Slovensku takýto výskum zatiaľ absentuje. Vzhľadom na fakt, že oblasť kvality vysokoškolského vzdelávania sa začala pertraktovať až vplyvom uvedenej legislatívy. Práve preto je ten náš vo svojom charaktere jedinečný. Motivácia tohto výskumu tkvie nazeraním na tému cez názory samotných študentov vysokých škôl.

Účel príspevku: Je predstretie parciálnych výsledkov zo skúmania mentálnych a sociálnych reprezentácií študentov zameraných na uvažovanie o pojme kvalita vysokoškolského vzdelávania a interpretovať tematiku z perspektívy subjektov výskumu.

Použité metódy: V rámci skúmania uplatňujeme fenomenologický žáner. Skúma, ako sa tieto javy a fenomény javia v našej skúsenosti (Smith, 2013). Fenomenológia skúma vedomú skúsenosť tak, ako ju prežívame zo subjektívneho hľadiska alebo z pohľadu prvej osoby (Smith, 2013.) Jedným z nástrojov pre získavanie dát pre výskum je fenomenografický rozhovor. Je to neštruktúrovaný rozhovor, využitelný v odhaľovaní odlišných spôsobov, akými subjekty výskumu získavajú skúsenosti prostredníctvom nimi uvádzanými pojmami (Kostrub, 2022). Pomocou neho je možné identifikovať rozdiely v individuálnych skúsenostiach a postojoch

študentov, a rovnako rozdiely v ich interpretácii kvality vzdelávania. Pri elaborácii výskumného materiálu uplatňujeme stratégiu konštantnej komparácie, ktorej cieľom je tvorenie teórie tzn. definovať koncepty v skúmaných fenoménoch. Pri takomto procese, bude potrebné opakovane vstupovať do terénu za účelom zváženia a nasýtenia zistených kategórií informácií.

Zhrnutie výsledkov: V súčasnosti sme v druhej fáze výskumu, kde analyzujeme získané dáta z prvých rozhovorov. Zisťujeme či sú skúmané subjekty tie, ktoré majú bezprostrednú skúsenosť s predmetom skúmania výskumu. Pri prvotne uskutočnených rozhovoroch, zatiaľ s desiatimi subjektami výskumu sme vykonali analýzu odpovedí pre potreby zodpovedania výskumnej otázky dizertačnej práce: *Ako si študenti vysvetľujú a chápu pojem kvalita v kontexte vysokoškolského vzdelávania?* Kľúčové sú pre nás odpovede, ktoré zahŕňajú čo si vlastne pod pojmom kvalita vysokoškolského vzdelávania študenti predstavujú (ide o subjektívne interpretácie). Z týchto prvých rozhovorov sme identifikovali tri kategórie; realizovaná výučba ako nositeľ kvality, učiteľ ako nositeľ kvality a učebné prostredie ako nositeľ kvality. Študenti zároveň uvádzali nevyhnutnosť „prepájania teórie s praxou“ v rámci predmetov, ktoré absolvujú na svojich fakultách ako jeden z atribútov kvality vysokoškolského vzdelávania frázami; „aby som z toho niečo mala“, „aby mi to niečo dalo do praxe“ či „mať také predmety, ktoré mi reálne pomôžu v praxi“. Ďalej, je potrebné zdôrazniť, že študenti si viažu k prepájaniu teórie s praxou nie len predmet, ale aj samotného vyučujúceho, ktorý tento predmet vedie. Učiteľ by podľa študentov mal byť taký „aby sme ho vedeli počúvať“, „aby prednášal pútavo a zaujímavo“ a taktiež „taký čo vie zaujať, a prepája prax a teóriu.“ Učebné prostredie ako nositeľ kvality sa v rozhovoroch zameriava na budovy a priestory školy; „aby sme sa tu my študenti cítili dobre“, alebo „keď prídem do školy potrebujem aj nejaký bufet a miestnosť, kde môžem stráviť pauzu“.

Stručný záver: Po analýze dát, ktoré sme stručne interpretovali vyššie, budeme ďalej využívať fókusovú skupinu ako výskumný nástroj, ktorý využíva personálny naratív v skupinovej dynamike pre získanie ďalšieho výskumného materiálu pre nami zistené kategórie. Fókusové skupiny budú tvorené z dôvodov hlbšieho skúmania vzniknutých kategórií, aby sme skúmali konkrétne veci, ktoré sa skrývajú pod slovným spojením „prepájanie s praxou.“

Kľúčové slová: študent; kvalita vzdelávania; vysoká škola; mentálne reprezentácie.

Keywords: student; quality of education; university; mental representations.

Literatúra

- CHANDRA, T., HAFNI, L., STEFANI, C., WINARDI, I., & CHANDRA, J. 2020. Effect of student service quality and university image on student satisfaction, loyalty, and motivation. *Revista Argentina de Clínica Psicológica*, 29(3), s. 763.
- KUH, G. D. 2009. What Student Affairs Professionals Need to Know About Student Engagement. *Journal of College Student Development*. 50(6), s. 683–704.
- KOSTRUB, D. (2022). *Učiteľ-výskumník, Profesia založená na výskume, Dizajny výskumu a premeny výučby*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-5390-8

- MOMUNALIEVA, A., URDALETOVA, A., ISMAILOVA, R. & ABDYKEEV, E. (2020) The quality of higher education in Kyrgyzstan through the eyes of students, *Quality in Higher Education*, 26(3), s. 337-354
- NABAHO, L. AGUTI, J. N. & OONYU, J. (2019) Unravelling Quality in Higher Education: What Say the Students? *Africa Education Review*, 16(5), s. 102-119
- SMITH, D. (2013). *Phenomenology*. [online] plato.stanford.edu. Dostupné na: <https://plato.stanford.edu/entries/phenomenology/>
- SNIJDERS, I., WIJNIA, L., KUIPER, R. M., RIKERS, R. M. J. P., & LOYENS, S. M. M. (2021). Relationship quality in higher education and the interplay with student engagement and loyalty. *British Journal of Educational Psychology*, 92(2), s. 425-446.
- Štandardy a usmernenia na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania (ESG) (2015). Brusel, Belgicko ISBN 978-80-89354-75-7
- Zákon 269/2018 Z.z. o zabezpečovaní kvality vysokoškolského vzdelávania a o zmene a doplnení zákona č. 343/2015 Z.z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- ZEPKE, N., & LEACH, L. (2010). Improving student engagement: Ten proposals for action. *Active Learning in Higher Education*, 11(3), s. 167-177

Kontakt

Mgr. Lucia Hradská
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Račianska 59, Bratislava
Slovenská republika
hradska15@uniba.sk

3. BLOK	11:30 – 12:30
Diskusia	12:30– 12:45

ŠPECIFIKÁ A AKTUÁLNE PROBLÉMY PRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA ŽIAKOV S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Specifics and actual problems of primary education of individuals with autism spectrum disorder

Roberta DRUGOVÁ

Predmet príspevku: Od 1. septembra 2023 vstúpil do účinnosti zákon č. 182/2023 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon). Ministerstvo školstva zaviedlo v zákone systém podporných opatrení, ktorý by mal zabezpečiť adresnú podporu pre deti a žiakov s ohľadom na personálne, priestorové, materiálno-technické a finančné podmienky. Zmyslom zavedenia podporných opatrení je dostupnosť adresnej podpory pre každého žiaka, čo mu má umožniť využívanie potenciálu vo výchovno-vzdelávacom procese. Vzdelávanie žiakov s poruchou autistického spektra (ďalej PAS) vyžaduje rešpektovanie špecifik a osobitostí vyplývajúcich so špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiakov (Belušková, Šedibová, 2014). Poruchy autistického spektra zaraďujeme medzi neurovývinové poruchy (Ostatníková, 2010), ktoré sú charakterizované najmä deficitmi v recipročnej sociálnej komunikácii a narušením predstavivosti (Kovaničová, 2019; Thorová, 2016). Pre poruchy autistického spektra je typická príznačná variabilita symptómov, ktoré sú charakterizované špecifickými prejavmi, medzi ktoré patria odlišnosti v sociálnej komunikácii a stereotypných záujmoch (Sládečková, Sobotková, 2014), a nešpecifickými prejavmi, ktoré nie sú typické len pre PAS, ale môžeme sa s nimi stretnúť aj pri iných ochoreniach (Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017). Problémy, ktoré vyplývajú z PAS nie sú úplne reverzibilné (Mesibov, Shea, Schopler, 2005), preto musí byť každé dosahovanie cieľov a vytváranie edukačných programov podmienené poznaním špecifik vyplývajúcich z diagnózy. V súčasnosti majú deti a žiaci s poruchou autistického spektra legislatívne (Zákon č. 245/2008 Z. z.) možnosť inkluzívneho vzdelávania v školách hlavného prúdu, a to pri zabezpečení potrebných podporných opatrení.

Účel príspevku: Cieľom príspevku je mapovanie slabých a silných stránok primárneho vzdelávania žiakov s poruchou autistického spektra v súčinnosti s novými legislatívnymi a reformnými opatreniami na primárnom stupni vzdelávania. Centrom záujmu je identifikácia a analýza postojov pedagógov a vedúcich pedagogických pracovníkov v primárnom stupni vzdelávania k edukácii žiakov s poruchou autistického spektra, a tiež k zmenám týkajúcich sa

vzdelávania žiakov s PAS vyplývajúcich z novej reformy školského zákona, akými sú zrušenie integrácie a zavedenie podporných opatrení.

Použité metódy: Výskum bude realizovaný prostredníctvom kvalitatívnej aj kvantitatívnej metodológie. V rámci kvantitatívnej metodológie bude použitá metóda dotazník pre mapovanie aktuálnych postojov pedagogických zamestnancov k vzdelávaniu žiakov s poruchou autistického spektra na primárnom stupni vzdelávania v súčinnosti s novou reformou školského zákona a zavedenia podporných opatrení. Kvalitatívny výskum bude prebiehať zo štruktúrovaného interview a ohniskových skupín, v ktorých sa budeme bližšie zameriavať na skúsenosti a postoje pedagogických zamestnancov k vzdelávaniu žiakov s PAS na primárnom stupni vzdelávania a ich postoje k novým opatreniam vyplývajúcich z reformy školského zákona. Výskumný súbor pozostáva z viacerých podsúborov, ako sú pedagogickí zamestnanci, školský podporný tím a manažment školy.

Zhrnutie výsledkov: V rámci prebiehajúceho predvýskumu k dizertačnej práci aktuálne mapujeme postoje pedagógov prostredníctvom kvalitatívneho a kvantitatívneho výskumu. Priebežne uskutočňujeme ohniskové skupiny s pedagógmi a členmi školského podporného tímu s cieľom zistiť ich postoje k praxi vzdelávaniu žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami na primárnom vzdelávaní.

Stručný záver: Predpokladáme, že realizovaný výskum prinesie informácie ohľadne aktuálneho stavu primárneho vzdelávania žiakov s poruchou autistického spektra, ktoré môžu byť podkladom pre ďalšie skvalitňovanie edukačného procesu na primárnom stupni vzdelávania. Centrom záujmu sú momentálne postoje pedagogických zamestnancov a školského podporného tímu.

Kľúčové slová: edukácia žiakov s autizmom; poruchy autistického spektra; podporné opatrenia

Key words: education of pupils with autism; autism spectrum disorders; support measures

Literatúra

- Adamus, P., Vančová, A., & Löfflerová, M. (2017) . Poruchy autistického spektra v kontextu interdisciplinárnych poznatkov. Ostrava : Ostravská univerzita, 2017. 168 s. ISBN 978-80-7464-957.
- Belušková, D., & Šedibová, A. (2014). Autizmus v praxi. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave.
- Mesibov, G. B., Shea, V., & Schopler, E. (2005). The TEACCH approach to autism spectrum disorders. New York : Springer Science+Business Media, Inc. 2005.203 s. ISBN 978-1-4757-0990-2.
- Ostatníková, D. (2010). Autizmus z pohľadu neuropsychobiológie. In: Psychiatria-psychoterapia-psychosomatika, č.3, 2010. s. 226-227.
- Sládečková, S., & Sobotková, I. (2014). Dětský autismus v kontextu rodinné resilience. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 224 s. ISBN 978-80-244- 4319-8

Thorová, K. (2016). Poruchy autistického spektra: Rozšírené a prepracované vydání. Praha : Portál, 2016. 493 s. ISBN 978-80-0768-9.

Zákon č. 245/2008 Z. Z o výchove a vzdelávaní (školský zákon) o zmene a doplnení niektorých zákonov. 2008. [online]. Bratislava: Národná rada Slovenskej republiky

Kontakt

Mgr. Roberta Drugová
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Katedra špeciálnej pedagogiky
Račianska 59, Bratislava
Slovenská republika
drugova5@fedu.uniba.sk

VPLYV OCHORENIA EPILEPSIA NA EDUKÁCIU ŽIAKOV S TÝMTO OCHORENÍM

The impact of Epilepsy on the education of pupils with this disease

Katarína KELEMENOVÁ

Predmet príspevku: V súčasnosti vďaka pokrokom vedy a výskumu v oblasti medicíny zastupujú chronické ochorenia významný percentuálny podiel v celkovom počte všetkých diagnostikovaných ochorení. Nemenej významným spôsobom je predlžovaná aj dĺžka života jednotlivcov s chronickým ochorením, a to najmä objavovaním nových foriem terapií a zlepšovaním symptomatickej liečby. Vzhľadom k týmto faktom už dnes nie dostatočné nazerať na jednotlivca s chronickou chorobou iba ako na medicínsky problém, ale považujeme za nevyhnutné sa zaoberať aj jeho socializáciou, edukáciou alebo voľným časom. Z pohľadu špeciálnej pedagogiky Harčariková (in Kaleja, et al. 2014, s. 140) definuje chorého ako „jednotlivca v stave choroby, ktorá sa označuje ako nerovnováha medzi organizmom a prostredím.“ U jednotlivca v stave choroby sa môžu vyskytovať rôzne špeciálne edukačné potreby. Vzhľadom k veľkej heterogénosti skupiny žiakov s chronickým ochorením sa v našom príspevku zameriame len na skupinu žiakov s epilepsiou.

Účel príspevku: Hlavným cieľom nášho príspevku je identifikovať a analyzovať špecifické potreby v oblasti edukácie u žiakov s chronickým ochorením – epilepsia.

Použité metódy: Naš príspevok má teoretický charakter. Vzhľadom k tomu, je našou hlavnou metódou obsahová analýza relevantnej odbornej literatúry. Využili sme domácu aj zahraničnú literatúru najmä z oblasti medicíny, špeciálnej pedagogiky, primárnej pedagogiky, psychológie a súčasnej legislatívy. Jednotlivé zdroje sme získali pomocou online databáz a knižníc na

základe vopred stanovených kľúčových slov, ktorými boli žiak s epilepsiou, edukácia žiakov s epilepsiou a školské problémy žiakov s epilepsiou. Nájdene štúdie a literatúru sme triedili na základe kritérií, ktorými boli obsah, aktuálnosť a vek výskumnej/popisovanej vzorky. Získané zdroje sme analyzovali, kategorizovali a následne spracovali výsledky.

Zhrnutie výsledkov: Epilepsia je mnohými autormi definovaná ako chronické záchvatové ochorenie mozgu, ktorého základný manifestujúci prejav je epileptický záchvat (Brozman 2011). V súčasnosti žije na území Slovenska približne 7000 detí do 18 rokov s rôznymi formami tohto ochorenia. Šlapal (2007) uvádza, že epilepsia môže byť často neprávne diagnostikovaná a môže sa zamieňať so stavmi ako hysterické záchvaty, narkolesia, febrilné záchvaty, nočné mory alebo respiračné záchvaty. Diagnostika epilepsie je založená na mnohých odborných vyšetreniach, z ktorých sa najpodstatnejšiu metódu je považovaná elektroencefalografia. Liečba je založená na medikamentóznej alebo chirurgickej liečbe a je doplnená prísny liečebným režimom. V oblasti edukácie je podstatným faktom, že samotná epilepsia neovplyvňuje kognitívny schopnosti. Deti a žiaci s týmto ochorením sú vo väčšine prípadov vzdelávaní v bežných školách. Najvýraznejší vplyv na edukácie epileptikov majú vedľajšie účinky liečby alebo samotný liečebný režim. Konkrétnymi príkladmi sú nedostatky v oblasti motoriky, narušená komunikačná schopnosť, prerušovaná pozornosť, narušená logika, problémy s pamäťou alebo epileptický egocentrizmus (Barnett 2015). Malkowska-Szkutnik (2017) tieto informácie dopĺňa, keď píše aj o častých absenciách v škole alebo o zníženom sebedomí, ktoré spôsobuje najmä strach z výskytu záchvatu alebo z nedostatočných príležitostí pre sebarozvoj a sebarealizáciu vyplývajúci z liečebného režimu a úprav životosprávy.

Stručný záver: V závere by sme radi poukázali najmä dôležitosť venovania sa tejto problematike. Počet detí a žiakov s epilepsiou, ale aj inými chronickými ochoreniami v podmienkach či už špeciálneho alebo inkluzívneho vzdelávania neustále narastá. Z analýzy odbornej literatúry a aj z predchádzajúcich realizovaných výskumov vyplýva, že učitelia nie sú dostatočne informovaní o samotnom ochorení, jeho prejavoch a najmä o formách prvej pomoci v prípade výskytu epileptického záchvatu u žiaka. Naším cieľom teda je zvýšiť povedomie o tomto ochorení najmä medzi pedagogickými a odbornými zamestnancami škôl ale aj medzi širokou laickou verejnosťou.

Kľúčové slová: chronické ochorenie; epilepsia; žiak s epilepsiou; špeciálne výchovnovzdelávacie potreby žiakov s chronickým ochorením

Key words: chronic disease; Epilepsy; pupil with epilepsy; special educational needs of pupils with chronic disease

Literatúra

BARNETT, J. 2015. Accommodating students with epilepsy or seizure disorders: effective strategies for teachers. In Physical Disabilities: Education and Related services, roč. 35, 2015, č. 1, s. 1-13

- BROZMAN, M. et al. 2011. Neurológia. Martin: Osveta, 2011. s. 188. ISBN 978-80-8063-339-4
- KALEJA, M. et al. 2014. Inkluzívni vzdelávaní žáků mladšího školního věku se speciálními vzdělávacími potřebami. Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravská Univerzita v Ostravě. 2014, 267 s. ISBN 978-80-7464-674-4
- MALKOWSKA-SZKUTNIK, A., WOYNAROWSKA, B. 2010. Žák s epilepsií. Varšava: Epischool, 2017, 40 s.
- ŠLAPAL, R. 2007. Vývinová neurologie. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-160-7

Kontakt

Mgr. Katarína Kelemenová
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Račianska 59, 831 02 Bratislava
Slovenská republika
kelemenova31@uniba.sk

KOORDINÁTORI PREVENČIE A ICH ÚLOHA VO VZŤAHU K PREVENČII PROBLÉMOV S NÁVYKOVÝMI LÁTKAMI U ŽIAKOV SO SYNDRÓMOM ADHD Prevention coordinators and their role in relation to the Prevention of problems with addictive substances in student with ADHD Syndrome

Richard ŠTURMANKIN

Predmet príspevku: Príspevok pojednáva o stále aktuálnom stúpajúcom trende užívania návykových látok u mladistvých a adolescentných osôb a stále vysokú potrebu zefektívnenia prevencie v prostredí základných škôl. V príspevku sú vyhodnotené a analyzované výsledky prieskumu, ktorý bol určený koordinátorom prevencie na základných školách a bol zameraný na mieru preventívneho pôsobenia v oblasti problémov s návykovými látkami, kooperácie koordinátorov s ďalšími pedagogickými zamestnancami, mieru aplikovania preventívnych programov a na osobitosti prevenčných stratégií vo vzťahu k rizikovým skupinám žiakov, aj ku žiakom so syndrómom ADHD. Miovský (2007), Bašková (2009), Liba (2016b) a ďalší konkretizovali úlohu učiteľa a koordinátora prevencie, ako mimoriadne dôležitú z hľadiska podpory bezpečného a zdravého prostredia pre žiakov. Práca koordinátora prevencie by mala zahŕňať komplexný prístup k prevencii rôznych sociálnych a zdravotných rizík s ktorými sa žiaci môžu stretnúť. Práve prevencie závislostí a problémov s návykovými látkami je jedným z hlavných pilierov práce koordinátora prevencie. V jeho kompetencií by mala byť organizácia programov a aktivít, ktoré majú šíriť osvetu o negatívnych účinkoch a dopadoch návykových látok na celkovú kvalitu života jednotlivcov, aj aplikácia preventívnych stratégií priamo vo výchovno-vzdelávacom procese.

Účel príspevku: Účelom príspevku je zistiť aktuálny stav skúmanej problematiky problémov s návykovými látkami na základných školách z pohľadu koordinátorov prevencie, mieru aplikovania preventívnych programov a informovanosť o potrebe používania metód selektívnej prevencie pri žiakoch z rizikových skupín, ku ktorým patria aj žiaci so syndrómom ADHD. Autori Paclt (2007), Biederman (2008), Molina (2017) sa vo svojich výskumoch zhodujú s tvrdením, že deti so syndrómom ADHD mali dvakrát vyššiu pravdepodobnosť vzniku porúch látkovej závislosti ako intaktné deti v kontrolných skupinách. Pri uvedených genetických faktoroch ako je neurotransmisia dopamínu sú spomínané aj faktory dedičnosti, kde boli u rodičov detí so syndrómom ADHD často zvýšené problémy s užívaním návykových látok. Po analýze výskumných zistení môžeme konštatovať, že medzi zvýšeným rizikom vzniku problémov s návykovými látkami a syndrómom ADHD existuje preukázateľný vzťah vzájomnej pôsobnosti, preto považujeme za dôležité zvýšiť informovanosť pedagogických zamestnancov o metódach selektívnej prevencie a ich aplikovaní na deti z ohrozených skupín, teda aj na deti so syndrómom ADHD.

Použité metódy: V príspevku uvádzame prvú časť predvýskumu, ktorá má prieskumný charakter, dáta sme zbierali prostredníctvom dotazníkového prieskumu, ktorý bol distribuovaný elektronickou formou a bol adresovaný koordinátorom prevencie na základných školách. Bolo oslovených 250 základných škôl na Slovensku a do prieskumu sa nám zapojilo 73 koordinátorov prevencie zastupujúcich svoje pracoviská. Realizovaný dotazník bol zameraný na mieru prevencie a používania preventívnych stratégií problémov s návykovými látkami z pohľadu koordinátorov prevencie na základných školách. Hlavnou použitou metódou v rámci výskumného pôsobenia bude experimentálna intervencia, ktorá kombinuje prvky experimentu a kvalitatívneho zberu dát. Kreovaný program prevencie problémov s návykovými látkami bude zameraný a aplikovaný na skupiny žiakov so syndrómom ADHD. Pred aj po realizácii programu bude realizovaný vedomostný test zameraný na problematiku závislostí v oblasti návykových látok, ďalšou výskumnou metódou bude kvalitatívny rozhovor, ktorý bude realizovaný po realizácii preventívneho programu.

Zhrnutie výsledkov: Príspevok je zameraný najmä na úlohu koordinátorov prevencie pôsobiacich na základných školách, ktorú sme zisťovali prostredníctvom dotazníkového prieskumu. Prieskumné zistenia poskytujú pohľad na aktuálny stav problematiky využívania programov prevencie a preventívneho pôsobenia v oblasti užívania návykových látok na základných školách vo vzťahu k žiakom štandardnej populácie, ale aj vo vzťahu k žiakom so syndrómom ADHD. Vyhodnocované prieskumné dáta nám ukázali že problémom užívania návykových látok sa školy v rámci prevencie zaoberajú v dostatočnej miere, no zároveň vidíme nedostatky v prístupe k žiakom s ADHD, ako k rizikovej skupine užívateľov. Je potrebné zvýšiť informovanosť pedagogických aj odborných zamestnancov na základných školách o metódach selektívnej prevencie a o rizikových skupinách žiakov, ktorí spadajú do tejto kategórie, nech je preventívne pôsobenie rovnako efektívne pre všetkých žiakov vo výchovno-vzdelávacom procese vzhľadom na ich osobitosti a špecifiká.

Stručný záver: Primárna prevencia v oblasti užívania návykových látok v školskom prostredí má dôležité miesto vo výchove k zdraviu a celkového prozdravotného formovania osobnosti žiaka. Môžeme konštatovať, že ponúkané teoretické východiská v odbornej literatúre dostatočne zastupujú problematiku návykových látok, ako aj prevenciu voči ich užívaniu. Analyzovaním teoretických východísk sme však prišli nato, že väčšina týchto zdrojov sa zameriava na intaktnú populáciu. Edukačný proces žiakov so syndrómom ADHD si vyžaduje určité špecifické prístupy vzhľadom na ich diagnózu, to platí aj pre oblasť prevencie problémov s návykovými látkami. Preto považujeme za nevyhnutné aby preventívne stratégie používané pri prevencii žiakov so syndrómom ADHD reflektovali ich špecifické potreby.

Kľúčové slová: návykové látky; koordinátor prevencie; prevencia; syndróm ADHD.

Key words: drugs; prevention coordinator; prevention; ADHD syndrome.

Literatúra

- BAŠKOVÁ, M. a kol., 2009. *Výchova k zdraviu*. Martin : Osveta. 257 s.
- BIEDERMAN, Joseph, CARTER, Petty., 2008. Educational and occupational underattainment in adults with attention-deficit/hyperactivity disorder: a controlled study. In: *The Journal of clinical psychiatry*. 2008 Vol. 69, N.8. pp.1217-22.
- LIBA, J., 2016a. *Zdravie, drogy, drogová prevencia. Terminologický a výkladový slovník*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta.
- LIBA, J., 2016b., *Výchova k zdraviu v školskej edukácii*. Prešov. Prešovská univerzita v Prešove Pedagogická fakulta.
- MIOVSKÝ, M. a kol., 2007. *Vybrané termíny primární prevence*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. s. 9.
- NATIONAL INSTITUTE ON DRUG ABUSE (NIDA)., 2003. *Preventing Drug Use Among Children and Adolescents* [online].Dostupné z: https://www.drugabuse.gov/sites/default/files/preventingdruguse_2.pdf.
- PACLT, I., 2007. *Hyperkinetická porucha a poruchy chování*. 1. vyd. Praha: Grada, 234 s.

Kontakt

Mgr. Richard Šturmankin
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
richard.sturmankin@smail.unipo.sk

ANALÝZA STŘEDISEK VÝCHOVNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE JAKO ŠETŘENÍ PRO VÝZKUM VYUŽÍVÁNÍ ARTETERAPEUTICKÝCH TECHNIK V TĚCHTO ZAŘÍZENÍCH

**Analysis of the centre of educational care in the Czech republic as an investigation into
the use of art therapy techniques in these institutions**

Lucie ŠKODÁKOVÁ

Predmet príspevku: Střediska výchovné péče (SVP) v České republice jsou součástí školských zařízení preventivně výchovné péče již od roku 1991. Dávají si za cíl předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů dětí či zmírňovat nebo odstraňovat příčiny a důsledky poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji. Mezi další cíle můžeme taktéž zařadit přispívání ke zdravému osobnímu rozvoji dítěte (Národní ústav pro vzdělávání).

Príspevok je zaměřený na analýzu středisek výchovné péče v České republice, která předchází připravovanému výzkumnému šetření. Výzkum samotný je pak zaměřen na využívání arteterapeutických technik ve střediscích. Je koncipován jako kvalitativní výzkum, kdy budou využity polostrukturované rozhovory s účastníky před, během a po zavedení arteterapeutických technik. Príspevok nastíní i další plánované postupy výzkumu, při kterém bychom chtěli zjistit, jaký mají právě arteterapeutické techniky vliv na klienty středisek. Arteterapie může být jednou z možností, jak pracovat a komunikovat s klienty SVP. Waller (2006) ve svém výzkumu zmiňuje, že umění je jako nádob pro emoce, a právě onen prostředek ke komunikaci mezi dítětem a terapeutem. Proto bychom jej chtěli realizovat v prostředí středisek, kdy je komunikace s klienty mnohdy nelehká a terapeutické programy mohou být nápomocné.

Terapeutické programy nabízené ve SVP mohou být jak individuální, tak skupinové. Patří mezi ně, mimo rodinnou terapii nebo psychoterapii, i arteterapie. Dále ve SVP nalezneme zájmové kroužky, krizovou intervenci, doučovací programy pro klienty, víkendové pobyty, pracovní poradenství a další (Matoušek 2011). Střediska jsme analyzovali, protože ač jsou v České republice databáze těchto zařízení, tak se neshodují v jejich počtu. Proto jsme si podobnou databázi udělali i v začátcích našeho výzkumu.

Při našem bádání jsme se zaměřili hlavně na využití terapií v zařízeních. Prozatím jsme využili webových stránek středisek a udělali konečný výčet zařízení. V příspěvku bude představena síť středisek a poukážeme na využívání terapií, výhradně pak arteterapie. Dále bude nastíněn další postup výzkumu, kde bychom chtěli zjistit, zda a jak je využití arteterapeutických technik ve střediscích výchovné péče přínosné.

Účel príspevku: Cílem příspěvku je prezentace dosavadního šetření, které je založeno na výzkumu týkajícího se využití arteterapeutických technik ve střediscích výchovné péče. V příspěvku bude představena analýza informací na webových stránkách SVP. Nastíníme hlavně to, jaké služby jsou v střediscích nabízeny. Střediska výchovné péče patří mezi zařízení, která se podílí na prevenci dětí a mládeže. M. D. Polínek ve své publikaci Tvořivost (nejen) jako prevence rizikového chování zmiňuje jednu myšlenku, a to, že základním pedagogickým

omyšlením je řešení vnějších projevů rizikového chování (Polínek 2015). Z toho vyplývá, že bychom měli jít spíše do hloubky problému. Proto se náš výzkum bude zabývat působením arteterapie na klientelu SVP. Domníváme se, že arteterapie může být právě jednou z cest.

Použité metody: Výzkum započal analýzou SVP. Mapovali jsme zastoupení SVP napříč všemi kraji v České republice, z čehož byla vytvořena tabulka. Poté byla provedena obsahová analýza webových stránek jednotlivých středisek. Zaměřili jsme se na informace o nabízených službách na jednotlivých stránkách. Zkoumali jsme všechny druhy služeb, ale výhradně nás zajímalo využívání terapií v zařízeních, hlavně pak arteterapie.

Následovat bude záměrný výběr již konkrétních zařízení, s kterými bychom chtěli navázat spolupráci. Výzkumný soubor budou tvořit klienti a pracovníci vybraných SVP. Předpokládáme alespoň padesát participantů. Rozhovory s klienty proběhnou před zavedením a v průběhu využívání arteterapeutických technik. Na konci proběhne zhodnocení, zda arteterapeutické metody měly na klienty SVP vliv či nikoli. Mezi další metody zkoumání můžeme zařadit i pozorování a analýzu jednotlivých arteterapeutických obsahů, realizovaných v rámci výzkumného šetření. Kvalitativní informace získané rozhovory s klienty a pracovníky středisek budou analyzovány v kombinaci technik metody zakotvené teorie Dey (2007) a evaluační studie Anastas (2004).

Zhrnutí výsledků: Na základě analyzování středisek jsme vytvořili jejich celistvý přehled. Dle námi vytvořené databáze se nejvíce středisek nachází v Moravskoslezském kraji, a to 12. Většina středisek je pod správou ostravského střediska, ale i tak mají vlastní webové stránky. Naopak nejmenší počet středisek se nachází v Olomouckém kraji, kde je pouze jedno. V hlavním městě Praha jsou střediska 4. Jihočeský, Pardubický, Středočeský a Karlovarský kraj mají po 3 střediscích. Jihomoravský kraj má středisek 8. Liberecký, Ústecký kraj a Vysočina mají zařízení 4. Ve Zlínském a Královéhradeckém kraji jich je 5. V Plzeňském kraji 2. Dohromady by tedy v České republice mělo být 61 středisek výchovné péče.

Dále nás zajímalo, která střediska na svých stránkách mezi nabízené služby zařadily arteterapii. Jejich počet je velmi nízký, a to jen 4 střediska ze všech zmíněných výše. Pražské středisko Klíčov nabízí skupinové programy, u kterých zmiňuje i arteterapii. V Českém Krumlově středisko Spirála (Jihočeský kraj) má v nabídce terapeutických aktivit také arteterapii. V Královéhradeckém kraji se arteterapie provádí ve dvou střediscích, a to v Náchodě a v Trutnově. Na druhou stranu nás zaujalo, že středisko v Hodoníně na svých stránkách explicitně nenabízí arteterapii. Tak malý počet středisek, který nabízí arteterapii, ale nemusí nic znamenat. U většiny zařízení je na stránkách zmínka o terapiích obecně. Většinou však zmiňují terapeutickou práci ve skupinách, rodinnou nebo individuální terapii. Naši pozornost také upoutalo středisko Čtyřlístek v Bušovicích (Ústecký kraj), která využívá terapeutickou metodu EEG Biofeedback. Naopak 13 středisek na svých stránkách nemá žádnou zmínku o terapiích.

Předpokládáme, že po kontaktování středisek samotných se dozvíme více o nabízených službách a jejich využívání, a poté budeme moci realizovat další část výzkumu.

Stručný závěr: Cílem předloženého příspěvku je poskytnout informace o střediscích výchovné péče v České republice. Dále přiblížit, jaké služby jsou v zařízeních nabízeny, a to hlavně se

zaměřením na terapii, výhradně pak na arteterapii. Tato analýza je předvýzkumem pro další část výzkumu, která bude realizována. Chtěli bychom zjistit, zda střediska využívají arteterapii, a jak je to prospěšné pro jejich klientelu. Výzkum shledáváme přínosným díky metodické příručce, která by mohla vzniknout. Existují již publikace, které popisují metody a techniky arteterapie, ale my bychom chtěli přihlídnout na zmíněnou klientelu středisek.

Klíčové slova: arteterapie; středisko výchovné péče; arteterapeutické techniky.

Key words: art therapy; the centre of educational care; art therapy techniques.

Literatúra

- ANASTAS, Jeane W., 2004: Quality in qualitative evaluation: Issues and possible answers. *Research on Social Work Practice*, 14.1: 57 - 65.
- DEY, I., 2007: Grounding categories. *The SAGE handbook of grounded theory* 167 - 190.
- Národní pedagogický institut. *Střediska výchovné péče* [online]. Národní ústav pro vzdělávání. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/t/pedagogicko-psychologicke-poradenstvi/strediska-vychovne-pece.html>
- MATOUŠEK, O. a A. MATOUŠKOVÁ, 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-825-8.
- POLÍNEK, M. D., 2015. *Tvořivost (nejen) jako prevence rizikového chování: expresivně-formativní potenciál základního uměleckého vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-4842-8.
- WALLER, Diane. 2006. Art therapy for children: How it leads to change. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 11.2: 271-282.

Kontakt

Mgr. Lucie Škodáková
Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Křížkovského 511/8, 779 00 Olomouc
Česká republika
lucie.skodakova01@upol.cz

4. BLOK	13:45 – 14:30
Diskusia	14:30 – 14:45

VOĽNÉ PÍSANIE AKO NÁSTROJ NA MAPOVANIE ÚROVNE PRAVOPISNÝCH ZRUČNOSTÍ ŽIAKOV V 3. ROČNÍKU ZŠ

Free Writing as a Tool for Mapping the Spelling Proficiency Levels of 3rd-Grade Elementary School Students

Lenka JARUŠINSKÁ

Predmet príspevku: Pri tvorbe modelu inovatívneho osvojovania etymologického pravopisu je dôležité nadviazať na doterajšie znalosti žiakov. V súčasnej fáze výskumu sme zmapovali doterajšie vedomosti žiakov v oblasti pravopisných zručností technikou voľného písania. Voľné písanie je považované za jeden z možných nástrojov na mapovanie osvojených a zautomatizovaných pravopisných vedomostí (Palenčárová, Kesselová, Kupcová, 2003; Štefanovič, 1967).

Účel príspevku: Cieľom príspevku je predstaviť výsledky analýzy voľného písania žiakov na začiatku 3. ročníka primárneho vzdelávania so zameraním na ich pravopisné zručnosti.

Použité metódy: Mapovanie úrovne pravopisných zručností sme realizovali prostredníctvom analýzy osemnástich žiackych produktov voľného písania. V úvode hodiny sme viedli so žiakmi rozhovor, ktorý vytvoril priestor na spoločné zoznámenie. Následne sme žiakom rozdali pracovné listy zamerané na voľné písanie. Pracovný list obsahoval úlohy, ktoré mali žiakov nabádať k opisu svojich vnútorných vlastností a záľub. Písanej produkcii na zadanú tému predchádzali štyri úlohy, v ktorých mal žiak: 1. zakrúžkovať vlastnosti, ktoré považuje za dobré, 2. napísať svoje dobré vlastnosti, 3. napísať, čo by povedal osobe, ktorá ho nepozná a 4. uviesť adresáta. Na úlohy plynule nadväzovala produkcia písaného textu na tému *Poviem ti aký som*. Aktivite bol venovaný vyučovací blok 2 x 45 minút bez prestávky.

Po tvorbe textu na zadanú tému, boli žiaci vyzvaní na samostatnú kontrolu pravopisu. Výslednú prácu sme kvalitatívne i kvantitatívne analyzovali. Spočítali sme celkový počet napísaných slov, celkový počet správne napísaných slov, počet slov napísaných v produkovanom texte a počet správne napísaných slov v produkovanom texte.

Chyby, ktoré sa v pracovných listoch objavili, sme kategorizovali na základe toho, či mal žiak v rámci vyučovania pravopisné učivo už vyvedené alebo nie. Tie slová, ktoré neboli napísané pravopisne správne ale daný pravopisný jav ešte nebol vyvedený, nemôžeme považovať za chybu. Zároveň sme si všimli aj slová, ktoré žiaci napísali správne aj napriek tomu, že dané pravopisné pravidlo ešte nebolo vyvedené.

Zhrnutie výsledkov: Na základe analýzy pracovných listov z hľadiska pravopisných zručností sme odhalili nedostatočné osvojenie si pravopisu v týchto oblastiach: 1) oblasť delenia slov na

slabiky, 2) pravopisne správne písanie po mäkkej a tvrdej spoluhláske 3) interpunkcia, 4) diakritické znamienka. Uvedené pravopisné javy má mať žiak osvojené na konci 2. ročníka primárneho vzdelávania (Inovovaný ŠVP pre 1. stupeň ZŠ, 2015). Žiaci vo voľnom písaní používali nespisovné tvary slov (napríklad *hrajem, stavam, na bicigľu*) čo v tejto fáze učenia sa považujeme za prirodzené. V celom pracovnom liste žiaci napísali v priemere 34,5 slov a z toho 26,2 slov bolo napísaných pravopisne správne. Najlepšie zvládnutý bol fonematický pravopis. V produkovanom texte žiaci priemerne napísali 16 slov a z toho 13,1 slov bolo napísaných správne.

Sledovanie miery osvojenia si sémantického pravopisu nebolo možné, nakoľko až 66,67% žiakov písalo veľkým tlačeným písmom.

Zdá sa, že u dvoch žiakov by sme mohli uvažovať o prítomnosti prekonceptu v oblasti etymologického pravopisu. Obaja vo svojich textoch viackrát pravopisne správne napísali slovo s y/ý po obojakej spoluhláske (ryby, rybky, byť, bývať).

V textoch sa viackrát objavili slová cudzieho pôvodu, ktoré žiaci vedeli napísať pravopisne správne (Youtube, Minecraft a fosílie).

Stručný záver: Analýza textov nám pomohla zmapovať úroveň jazykových zručností žiakov, ktorý budú súčasťou výskumu zameraného na inovatívne osvojovanie si etymologického pravopisu. Prostredníctvom analýzy sa nám potvrdila potreba dodržiavať 4-člennú asociačnú štruktúru pri osvojovaní si pravopisu (Ballay, 1965 s. 69; Štefanovič, 1967, s. 68), pretože tie slová, ktoré žiak vidí, počuje, povie a napíše, si efektívnejšie osvojí (ako v prípade cudzích slov Youtube, Minecraft a pod.). Na druhej strane sa ukázala potreba upevniť interpunkčný pravopis a písanie i, í/y, ý po mäkkej a tvrdej spoluhláske. Vo vzťahu k výskumu sa nám podarilo odhaliť prekoncepty o etymologickom pravopise, ktorý je ťažiskovou témou nášho výskumu.

Kľúčové slová: pravopis; voľné písanie; mladší školský vek.

Key words: spelling; free writing; younger school age.

Literatúra

BALLAY, J. 1965. *Metodika pravopisu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Inovovaný ŠVP pre 1. stupeň ZŠ – *Slovenský jazyk a literatúra* [online]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2015. Dostupné na:

https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/sjl_pv_2014.pdf [cit. 2023-10-03].

PALENČÁROVÁ, J., J. KESSELOVÁ, J. KUPCOVÁ, 2003. *Učíme slovenčinu komunikačne a zážitkovo*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

ŠTEFANOVIČ, J., 1967. *Osvojovanie pravopisu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Kontakt

Mgr. Lenka Jarušínská

Prešovská univerzita v Prešove

Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
lenka.jarusinska@smail.unipo.sk

METODOLOGICKÉ PRÍSTUPY K SKÚMANIU LITERÁRNEHO FENOMÉNU OUTSIDERSTVA

Methodological approaches to the research of the literary phenomenon of outsidersness

Patrícia DZIAKOVÁ

Predmet príspevku: Literárne stváranie outsiderstva sa v česko-slovenskom kontexte začalo objavovať po roku 1989 v súvislosti s príchodom západnej literárnej kultúry. Ide o problematiku, ktorú možno zaradiť do oblasti tzv. inkluzívnej literatúry a predstavuje tematizáciu sociálno-psychologického fenoménu, týkajúceho sa okrajovej sociálnej pozície literárnej postavy, ktorá je skupinou neprijímaná na základe jej odlišnosti. Vzhľadom na existenciu rôznych nuansí odlišnosti sa v kontexte literatúry pre deti tento jav klasifikoval v rozmedzí dvoch paradigiem: (1) vonkajšie a vnútorné outsiderstvo; (2) dobrovoľné/intencionálne a nedobrovoľné/existenciálne outsiderstvo (Büker, Kamler 2003; Bariaková 2012). V počiatkoch tematizácie sa venovala pozornosť najmä produkcii diel s témou nedobrovoľného vonkajšieho outsiderstva, čo súviselo s mnohými politicko-edukačnými iniciatívami, ktoré sa snažia o zavedenie inkluzívnej edukácie. To malo v literárnom priestore vplyv na vznik špecializovaných vydavateľstiev (napr. *Lee & Low Books*; *Pasperta*) či organizácií (napr. *We need diverse books*), ktoré sledujú a podporujú literárnu produkciu týchto diel. V poslednom období sa však sporadicky začínajú objavovať aj knihy pre deti s témami neujasnenej identity či introverzie, ktoré spadajú pod kategóriu vnútorného outsiderstva.

Účel príspevku: Účelom príspevku je prezentovať doterajšie poznanie výskumu detskej recepcie literárneho fenoménu outsiderstva. V rámci teoretického výskumu sme sa snažili zodpovedať otázky, ktoré nám pomohli špecifikovať vlastný výskumný problém na základe identifikácie výskumnej medzery. Zaoberali sme sa najmä tým, aké koncepty a typy outsiderstva sú objektom výskumu; aké metodologické prístupy sa uplatňujú pri skúmaní recepcie literárne stváraného outsiderstva a aký význam predstavujú tieto výsledky pre pedagogickú prax. Na základe implikácií, vyplývajúcich z analyzovaných výskumov, budeme prezentovať vlastný dizajn výskumnej činnosti.

Použité metódy: V aktuálnej fáze teoretického riešenia problematiky uplatňujeme kvalitatívnu paradigmu výskumu s dominantným využitím metódy obsahovej analýzy jednotlivých empirických štúdií, ktoré sa venujú výskumu recepcie javu outsiderstva v literatúre pre deti. Okrem nej sú nám oporou i tradičné metódy teoretického výskumu, ktorými sú analýza, syntéza, komparácia a generalizácia.

Zhrnutie výsledkov: Na základe kvalitatívnej obsahovej analýzy empirických štúdií (kategórie: typ outsiderstva, metodologický prístup, výskumné metódy, časové trvanie výskumov a iné) sme dospeli k záveru, že súčasné vedecké bádanie sa orientuje primárne na výskum viditeľných podôb nedobrovoľného outsiderstva (najmä problematika zdravotného postihnutia, znevýhodnenia a rasovej diverzity). Z tejto skutočnosti vyplýva výskumná medzera, a teda výskumný problém nášho dizertačného výskumu, ktorým je potreba ozrejmiť detskú recepciu literárnych textov pre deti s témou vnútorného outsiderstva. V skúmaní daného problému sme sa rozhodli uplatňovať kvalitatívnu metodológiu s oporou v rôznych projektívnych metódach (individuálne semištruktúrované rozhovory, tvorivé písanie, denníkové záznamy a kvalitatívna obsahová analýza produktov týchto činností), pričom sme pri výbere metód zohľadňovali metodologický dizajn tých výskumov (Sayers, Adomat 2014; Mohammadzadeh, Kayhan, Dimililer 2018; Doering 2021), ktoré priniesli priaznivý účinok recepcie na detského recipienta. Tieto metódy sa nielenže ukázali ako spoľahlivé pri zbere empirických dát, ale súčasne majú potenciál pôsobiť ako intervencia vo vzťahu k interpretácii a porozumeniu čítaného textu. Výskumný problém dizertačnej práce má relačný charakter, keďže recepcia tohto fenoménu bude skúmaná u tzv. modelových typov čitateľov, ktorí budú selektovaní na základe rodu, typu osobnosti (introverzia – extroverzia) a úrovne sebapónímania. Tieto premenné sme zvolili vzhľadom na zistenia výskumov, ktoré indikujú, že osobnosť čitateľa ovplyvňuje procesy recepcie (Gernsbacher, Goldsmith, Robertson 1992; Calvo, Castillo 2001).

Stručný záver: Literárne diela pre deti s témou outsiderstva predstavujú špecifický typ textov, ktoré sú vzhľadom na svoju emocionálnu i recepčnú náročnosť v prostredí slovenských škôl vnímané ako tabuizované. Výsledky zahraničných výskumov však naznačujú, že detský čitateľ pod vplyvom recepcie týchto diel začína spochybňovať koncept normality a na základe identifikácie s postavou dokáže zaujať empatický a prosociálny postoj voči outsiderstvu nielen v rovine literárneho textu, ale i v reálnom živote (Mohammadzadeh, Kayhan, Dimililer 2018; Doering 2021). Okrem formatívneho vplyvu však súčasne dochádza aj ku kultivácii čitateľskej kompetencie prostredníctvom vytvárania tzv. emocionálnych inferencií (Komeda, Kusumi 2009), ktoré sa podieľajú na porozumení naratívneho textu.

Kľúčové slová: outsiderstvo; detský čitateľ; recepcia umeleckého textu.

Key words: outsidersness; child reader; reception of literary text.

Literatúra

- BARIAKOVÁ, Z., 2012. *Podoby outsiderstva v literatúre pre deti a mládež*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- BÜKER, P. a C. KAMMLER, 2003. Das Fremde und das Andere in der Kinder- und Jugendliteratur. In: P. Büker a C. Kammler (eds.): *Das Fremde und das Andere. Interpretationen und didaktische Analysen zeitgenössischer Kinder- und Jugendbücher*. Weinheim: Juventa, s. 7 – 27.
- CALVO, M. G. & M. D. CASTILLO, 2001. Selective interpretation in anxiety: Uncertainty for threatening events. *Cognition and Emotion*, 15 (3), pp. 299 – 320.

DOERING, L. K., 2021. Cancer in Children's Picturebooks: Examining Quality of Text, Accuracy of Representation, and Reader Response. *Journal of Children's literature*, 47 (1), pp. 97 – 110.

GERNSBACHER, M. A., GOLDSMITH, H. H. & R. R.W. ROBERTSON, 1992. Do Readers Mentally Represent Characters' Emotional States? *Cognition and Emotion*, 6 (2), pp. 89 – 111.

KOMEDA, H. & T. KUSUMI, 2009: Differences between estimating protagonists' emotions and evaluating readers' emotions in narrative comprehension. *Cognition and Emotion*, 23 (1), pp. 135 – 151.

MOHAMMADZADEH, B., KAYHAN, H. & Ç. DIMILILER, 2018. Enhancing disability awareness and empathy through children's literature about characters with disabilities: a cognitive stylistic analysis of Rodman Philbrick's *Freak The Mighty*. *Quality and Quantity*, 52 (1), pp. 583 – 597.

SAYERS ADOMAT, D., 2014. Exploring Issues of Disability in Children's Literature Discussions. *Disability Studies Quarterly*, 34 (3).

Kontakt

Mgr. Patrícia Dziaková
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
patricia.karnisova@smail.unipo.sk

KLAVÍRNE DIELA BÉLU KÉLERA A ICH VYUŽITIE V ELEMENTÁRNEJ PEDAGOGIKE

Piano pieces of Béla Kéler and their uses in elementary pedagogy

Lucia LAŠKODY

Predmet príspevku: Teoretické východiská príspevku vychádzajú zo skladateľovho životopisu a zo skladateľovho klavírneho diela, jeho formového, harmonického a interpretačného rozboru. Béla Kéler ako významný dirigent a huslista 19. storočia, narodený na území dnešného Slovenska v Bardejove patril vo svojej dobe k najvýznamnejším skladateľom zábavnej hudby vo viedenskom štýle. Tvoril orchestrálne, klavírne, husľové skladby a piesne. Jeho valčík *Na krásnom Rýne spomínam na teba op. 83*. získal obrovskú popularitu a kvalitatívne bol prirovnávaný k valčíku Johanna Straussa *Na krásnom modrom Dunaji* (Burdych 2022). V zahraničí hudba Kélera zotrvala do dnešných čias, na Slovensku však bola dlhé roky zabudnutá. Posledných desať rokov prebieha intenzívnejší výskum jeho tvorby a osobnosti, vďaka čomu na Slovensku opäť oživa jeho hudba a od roku 2010 pravidelne zaznieva na *Kultúrnom lete Bélu Kélera*. Početná klavírna tvorba Bélu Kélera môže obohatiť nie len poslucháča ale aj edukačný proces na umeleckých školách. Vo vyučovacom procese na Základných umeleckých školách (ďalej len ZUŠ) v odbore hra na klavír sa táto hudba využíva

málo alebo vôbec, pretože nie je medzi pedagógmi a žiakmi dostatočne známa a zároveň svojou dĺžkou, špecifickou technickou náročnosťou a potrebnou dávkou hudobnej invencie kladie vyššie nároky na interpreta. U poslucháčov a žiakov sa vytvára vzťah k národnému povedomiu od primárneho umeleckého vzdelania, ktoré v našom štáte ponúkajú práve ZUŠ. Využitie skladieb Bélu Kélera v procese klavírneho vyučovania je veľká výzva pre aktívnu skúsenosť žiakov v prvých rokoch štúdia. Nami vytvorené aranžmány vybraných klavírných diel Bélu Kélera s rôznou technickou náročnosťou sa stanú novými vytvorenými hudobnými didaktickými pomôckami. Tým sa zvýši atraktivita týchto diel pre využitie v pedagogickom procese. Zároveň sa sprístupní autorov hudobný odkaz i mladším interpretom a rozšíri sa inštruktívny materiál pre hudobný odbor hra na klavír na ZUŠ.

Účel príspevku: Cieľom môjho príspevku je predstaviť Kélerovu klavírnú tvorbu a ozrejmiť dôležitosť vytvorenia didaktickej pomôcky, ktorá bude slúžiť na sprístupnenie klavírných diel v elementárnom vyučovacom procese ZUŠ.

Použité metódy: Využijeme metódy formovej, didaktickej a čiastočne interpretačnej analýzy klavírných diel Bélu Kélera. Z vybraných skladieb vytvoríme didaktickú pomôcku - album zjednodušených klavírných skladieb pre pedagogické účely odboru hra na klavír na ZUŠ. Upravené skladby budú mať inštruktívny charakter a budú prechádzať tromi stupňami klavírnej technickej náročnosti: úplný začiatok (1.-2. ročník ZUŠ), mierne pokročilý (4.-5. ročník) a vysoká technická náročnosť, ktorú predstavuje originálne dielo Bélu Kélera bez úprav. Vybrané úpravy podrobíme kvalitatívnemu výskumu s použitím metód analýzy a deskripcie vo vzťahu originálneho diela k úpravám. Následne bude realizované interview s pedagógmi klavírneho oddelenia na ZUŠ s otázkami zameranými na novovytvorený aranžmán k jeho technickej náročnosti, k samotnému autorovi a práci so žiakom.

Zhrnutie výsledkov: V Kélerovej tvorbe dominujú skladby pre klavír vo verzii pre sólový klavír a štvorročný klavír. Hudba Kélera predstavuje jednu z najzaujímavejších a ešte stále nie úplne prebádaných európskych hudobných pamiatok (Bubák 2013). Považujeme preto za dôležité dostať ju do povedomia k širším vrstvám poslucháčom a hráčom, čo sa začína už v primárnom umeleckom vzdelávaní. Pri analýze klavírných Kélerových diel vidíme, že niektoré sú využiteľné vo vyučovaní na ZUŠ, pokiaľ žiak ovláda nástroj na vyspelejšej technickej úrovni a dokáže sústredene odohrať viac ako tri strany notopisu. Aj napriek tomu dielo nemusí interpretačne vyznieť, pretože ľavá ruka je takmer neustále písaná vo veľkých skokoch so striedaním rôznych akordov. Kéler často robil vlastné klavírne transkripcie svojich orchestrálnych diel, podľa našich záverov nie vždy vhodné pre začínajúcich interpretov. Už v 18. storočí sa vytvárali interpretačne zľahčené verzie diel slúžiace amatérskym hudobníkom a žiakom učilišť (Fukač 1997). Išlo o inštruktívne úpravy, ktoré sa ešte viac rozšírili v 20. st. a môžeme sa s nimi stretnúť na dennej báze aj dnes, hlavne pri úprave známej filmovej alebo popovej hudby. Vo vyučovaní sa takéto skladby hojne využívajú, pretože sú prístupné ako pre žiaka tak aj poslucháča. Transkripcie rôznych skladieb dávajú žiakovi možnosť spoznávať aktívne umelecké diela, ktoré by v originálnej verzii pre nich neboli dostupné. Z vlastnej pedagogickej praxe sa ukazuje, že jednoduchšie úpravy diel, ktoré je žiak schopný zvládnuť ho

motivujú k ďalšej práci a zvyšujú záujem i o ich autorov. Album zjednodušených klavírných diel Bélu Kélera predstavuje didaktickú pomôcku určenú pre žiakov predmetu hra klavíri na ZUŠ. Obsahuje dve rôzne verzie k originálnej skladbe autora, ktoré sú technicky zvládnuteľné pre mladšie ročníky ZUŠ a čo najvernejšie zachovávajú originalitu rukopisu. Týmto počínom sa dostávame k cieľu, aby žiaci získavali vlastnú empirickú skúsenosť a istú predprípravu ku Kélerovým autorským verziám diela, ku ktorým sa môžu dostať až na to budú technicky pripravení. Album úprav vybraných klavírných skladieb Kélera obohacuje klavírny vyučovací z hľadiska spoznávania našich hudobných kultúrnych pamiatok a zároveň k rozšíreniu inštruktívnej hudobnej literatúry z nášho regiónu.

Stručný záver: Poznávaním a začlenením hudby Bélu Kélera do primárneho vzdelávacieho procesu vzniká výzva, ktorá predstavuje vysporiadanie sa s hudbou svojrázneho neznámeho charakteru. Dôkladným preskúmaním, vytvorením úprav pre dnešné potreby žiakov a následným začlenením klavírnej hry Bélu Kélera do vyučovacej praxe sa pričínime o oživovanie hudobných pamiatok. Zároveň sa týmto počínom sami stávame súčasťou kultúrneho dedičstva, ktoré sa v prípade Kélerových diel stáva našim vlastným.

Kľúčové slová: Béla Kéler; klavírne dielo; inštruktívne skladby; hra na klavír; hudobná pedagogika.

Key words: Béla Kéler; piano piece; instructional pieces; playing the piano; music pedagogy.

Literatúra

BUBÁK, P. MEDŇANSKÁ, I., 2013. Béla Kéler – Život a dielo. In: *Tvorba bardejovského rodáka Bélu Kélera z pohľadu muzikológov a interpretov 21. storočia*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.

BURDYCH, P., 2022. *Béla Kéler maestro z Bardejova*. Spoločnosť Bélu Kélera & Hevhetia.

FUKAČ, J., VYSLOUŽIL, J., a P. MACEK., 1997. *Slovník české hudební kultúry*. Praha: Editio supraphon.

Kontakt

Mgr. art. Lucia Laškody
Univerzita Paláceho v Olomouci
Pedagogická fakulta
Žižkovo nám. 5, 77900 Olomouc
Česká republika
lucialaskody@gmail.com

KOLOKVIUM

5. BLOK

15:00 – 15:45

**INOVATÍVNE PRÍSTUPY V DIAGNOSTIKE A STIMULÁCIÍ DETÍ
PREDŠKOLSKÉHO VEKU SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍMI
POTREBAMI**

**Innovative approaches in diagnosis and stimulation of preschool children
with special educational needs.**

Barbora BALOGOVÁ

Predmet príspevku: V poslednom období pozorujeme nárast výskytu fenoménu inklúzie. Inklúzia sa zrieka akejkoľvek kategorizácie. Na základe myšlienok inklúzie disponuje každý človek rovnakou hodnotou, preto by mal byť individuálne podporovaný v optimálnej miere a pre každého žiaka by mala škola mať k dispozícii potrebné zdroje (Vítková 2013). „Inkluzívne vzdelávať znamená vytvoriť v školách pre všetkých (deti aj žiakov) bez rozdielu také podmienky na vzdelávanie, ktoré im pomôžu prekonať bariéry v učení a podporia rozvoj ich individuálneho potenciálu. Inkluzívny prístup je definovaný ako „bezpodmienečné akceptovanie špeciálnych potrieb všetkých detí. Heterogénnosť je vnímaná ako normalita.“ (Bagalová, Bíziková, Fatulová 2015 s. 154). Podľa súčasného stavu prieskumu OECD (2020) je slovenský školský systém nedostatočný v prekonávaní sociálnych nerovností detí a tento stav sa naďalej zhoršuje. Slovenskú republiku možno stále zaradiť medzi krajiny s nadpriemernou mierou vplyvu socioekonomického zázemia na výkon dieťaťa (Šilonová 2021). Z analýzy výskumov (prieskumov) zameraných na inkluzívnu diagnostiku a stimuláciu detí predškolského veku, sa stali ukazovateľom efektívnej potenciálnej zmeny princípom inklúzie štáty, ako Poľsko, Rumunsko, Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko, Ukrajina, Írsko, Honkong, Veľká Británia, Česká republika (viď. Šilonová 2021; Šilonová, Klein 2023). K vytvoreniu inkluzívneho prostredia v materskej škole môže prispieť aj inkluzívny prístup k diagnostike a stimulácii sociálne znevýhodnených detí aplikáciou metódy od autorov Šilonová, Klein, Šinková (2018). Ide o účinnú metódu zameranú na zachytenie a následnú stimuláciu nedostatkov v oblasti čiastkových funkcií a symptómov, ktorej ambíciou je pripraviť sociálne znevýhodnené deti na úspešný nástup do základnej školy.

Účel príspevku: Zámerom príspevku je analyzovať efektívny spôsob riešenia prevencie ťažkostí v oblasti špecifických vývinových porúch učenia a porúch pozornosti v základnej škole prostredníctvom aplikácie inovatívnej diagnosticko-stimulačnej metódy autorov Šilonová, Klein, Šinková (2018). Cieľom výskumnej témy je identifikovať možné problémy v oblasti čiastkových funkcií a symptómov, a vstupnou a výstupnou skríningovou diagnostikou experimentálne overiť efektivitu stimulačného programu (2018). Dynamickosť diagnosticko-stimulačného nástroja spočíva v mapovaní aktuálnych schopností dieťaťa a jeho potenciálu prostredníctvom následnej stimulácie. Podľa Bazalovej cieľom dynamickej diagnostiky nie je diagnóza, ale rozvoj (2023, s. 112). Depistážno-stimulačný program je štruktúrovaný do dvoch

časť: 1. časť – Depistáž: skriningové testy určené pre depistážne vyšetrenie 2. časť – Stimulácia: program tréningu deficitov čiastkových funkcií a symptómov. Podstatou inovovanej časti Manuálu k depistáži (2018), následne aj inovovanej časti Manuálu k stimulačnému programu (2018) je dosiahnuť čo najpresnejšiu identifikáciu a následnú stimuláciu bazálnych funkcií dieťaťa. Po uskutočnenej depistáži (prvotného skriningu) bude nasmerovaná ďalšia starostlivosť o dieťa uplatnením špecifického stimulačného programu tak, aby sa dieťa na nástup do školy adekvátne pripravilo a zvládalo nároky kladené naň v podmienkach základnej školy (Šilonová, Klein, Šinková 2018).

Použité metódy: Výskumný súbor budú tvoriť 5-6 ročné deti pochádzajúce zo sociálne znevýhodneného prostredia. Vstupnou skriningovou diagnostikou v materských školách zapojených do NP PRIM II, ktoré majú odborného zamestnanca a v materských školách zapojených do NP PRIM II, v ktorých nemajú odborného zamestnanca, budú náhodným spôsobom vyberaní participanti do kontrolnej a experimentálnej skupiny (30 detí MŠ). U respondentov z experimentálnej skupiny bude implementovaný stimulačný program a u respondentov z kontrolnej skupiny bude prebiehať štandardná edukácia podľa Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie v materských školách (2016). V roku 2022 nadobudli účinnosť nové legislatívne normy, ktoré významným spôsobom ovplyvňujú celé spektrum inkluzívneho vzdelávania predovšetkým v predprimárnom vzdelávaní. Sú to tieto dva zákony: novela Zákona NR SR č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a novela Zákona NR SR č. 138/2019 z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch. Dôležitou zmenou je aj možnosť pôsobenia pedagogických asistentov, školských špeciálnych pedagógov a odborných zamestnancov ako súčasť školských podporných/inkluzívnych tímov v materských školách. Okrem metódy experimentu v našom výskume použijeme aj ďalšie výskumné metódy - test, pozorovanie, rozhovor, kazuistika.

Zhrnutie výsledkov: Overením depistážno-stimulačného programu by sme chceli prispieť k riešeniu problematiky inkluzívneho vzdelávania, k implementácii stratégie inklúzie najmä v materských školách. Čiastkové funkcie považujeme za kroky procesu myslenia, ktoré majú vplyv na primeraný vývin osobnosti, ak sa rozvíjajú bez rušivých faktorov. Ak sa tieto vplyvy v rozvoji osobnosti prejavujú, je potreba príslušné oslabenia čiastkového výkonu, či už existujúcich symptómov, ktoré sa u dieťaťa objavili zachytiť a stimuláciou eliminovať. Verifikáciou diagnosticko-stimulačného nástroja máme ambíciu zlepšiť školskú pripravenosť detí pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia a zároveň tak zabrániť ich neoprávnenému zaraďovaniu do systému škôl pre žiakov s mentálnym postihnutím.

Stručný záver: Potenciálnym výsledkom bude overenie účinnosti depistážno-stimulačného programu s akcentom na deti pochádzajúce zo sociálne znevýhodneného prostredia. Jeho aplikáciou by sme chceli dosiahnuť progres v eliminácii deficitných čiastkových funkcií a symptómov prostredníctvom stimulácie v sociálnej, motorickej, komunikačnej a v kognitívnej oblasti. Včasnú orientačnú diagnostiku a stimuláciu oslabených čiastkových funkcií a

symptómov považujeme za efektívny spôsob prevencie ťažkostí v oblasti špecifických vývinových porúch učenia a porúch pozornosti v základnej škole.

Kľúčové slová: inklúzia; materská škola; čiastkové funkcie a symptómy; stimulačný program; depistáž; inkluzívne vzdelávanie.

Key words: inclusion; kindergarten; partial functions and symptoms; stimulation program; screening; inclusive education.

Literatúra

- BAGALOVÁ, Ľ., BIZÍKOVÁ, Ľ., FATULOVÁ, Z., 2015. *Metodika podporujúca inkluzívne vzdelávanie*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2015. 154 s. ISBN 978-80-8118-143-6.
- BAZALOVÁ, B., 2023. *Psychopedie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-2713-7251.
- BRANIKOVIČOVÁ, L., LÁŠTICOVÁ, B., 2020. Dištančné vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia počas prvej vlny pandémie koronavírusu na Slovensku. In: M. BARÁNKOVÁ. *Community Psychology in Slovakia 2020*, s. 25-38. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 978-80-223-5034-1.
- KLEIN, V., MATULAYOVÁ, T., 2006. Vplyv chudoby na edukáciu rómskych žiakov v regióne Spiš. In: *Technológia vzdelávania*. 2006. č. 1. s. 8 - 9. Slovenský učiteľ - príloha. s. 4. ISSN 1335-003X.
- KLEIN, V., SOBINKOVIČOVÁ, E., (edit.) 2014. *Podpora inkluzívneho modelu vzdelávania pre potreby predprimárneho stupňa školskej sústavy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-8052-557-6. s. 78.
- KLEIN, V., ŠILONOVÁ, V., 2012. *Legislatívne predpoklady implementácie modelu CVS a jeho udržateľnosti*. In: výstupný materiál Národného projektu ESF ITMS 26130130051 Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít.
- KLEIN, V., ŠILONOVÁ, V., 2019. Aktuálne problémy inklúzie, integrácie sociálne a zdravotne znevýhodnených žiakov v slovenskej republike. In: B. HLEBOVÁ., *Štúdie zo špeciálnej pedagogiky*, s. 28-41. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove. ISSN 2585- 7363.
- KOLAŘÍKOVÁ, M., 2018. *Dítě předškolního věku v prostředí sociální exkluze*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik. ISBN 978-80-7510-285-0.
- KOVALČÍKOVÁ, I., RUNČÁKOVÁ, I., 2020. Diagnostika metakognitívnych schopností a exekutívnych funkcií žiakov. In: Z. JUŠČÁKOVÁ. *Pedagogika.sk*, 11(2), s. 91-107. Dostupné na: <http://www.casopispedagogika.sk/rocnik-11/cislo-2/pedagogika-2-2020.pdf>
- Pedagogický model školy s celodenným výchovným systémom. Prešov: MPC, 2012. 38-47 s.
- ŠILONOVÁ, V., 2021. *Inkluzívne prístupy v edukácii detí predškolského veku*. Ružomberok: Verbum. ISBN 978-80-561-0863-5.
- ŠILONOVÁ, V., KLEIN, V. 2023. *Diagnostika a stimulácia detí materských škôl ako súčasť národného projektu PRIM II*. Bratislava: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. ISBN 978-80-974379-2-3.
- ŠILONOVÁ, V., KLEIN, V., ŠINKOVÁ, P. A., 2018. *Manuál k stimulačnému programu pre deti predškolského veku pochádzajúce zo sociálne znevýhodneného prostredia - inovovaná*

časť. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2018. ISBN 978-80-565-1432-0. s. 140.

ŠILONOVÁ, V., KLEIN, V., ŠINKOVÁ, P. A., 2018. *Manuál k depistáži pre deti predškolského veku pochádzajúce zo sociálne znevýhodneného prostredia - inovovaná časť*. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2018. ISBN 978-80-565-1434-4. s. 107.

ŠILONOVÁ, V., KLEIN, V., ŠINKOVÁ, P., 2020. *Depistážno-stimulačný program pre trojročné a štvorročné deti v materskej škole*. Bratislava: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. ISBN 978-80-8951-21-2.

ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 6. júla 2016 pod číslom 2016-17780/27322:1-10A0 s platnosťou od 1. septembra 2016 [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky [cit. 2023-10-2]. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/att/21698.pdf>

VÍTKOVÁ, M. 2013. Teorie a praxe ve vývoji inkluzivní školy u nás a v zahraničí – školní klima, inkluzivní vyučování, heterogenita ve škole, inkluzivní didaktika. In: PANČOCHA, K., VÍTKOVÁ, M., et al. *Analýza sociálních determinantů inkluzivního vzdělávání*. Brno: Paido, 2013, s. 43-55. ISBN 978-80-210-6457-7.

Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov., 2019 [online]. Bratislava: Národná rada Slovenskej republiky [cit. 2023-10-05]. Dostupné na internete: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2019-138>
Zákon č. 245/2008 Z.z o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene doplnení niektorých zákonov., 2008 [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky [cit. 2023-10-3]. Dostupné na internete: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245>

Kontakt

Mgr. Barbora Balogová
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
barbora.balogova.1@smail.unipo.sk

INOVATÍVNY EDUKAČNÝ PRÍSTUP V PROCESE OSVOJOVANIA ČITATELSKEJ GRAMOTNOSTI ŽIAKOV ZO SOCIÁLNE ZNEVÝHODNENÉHO PROSTREDIA

**Innovative educational approach to students from socially disadvantaged
backgrounds in the process of acquiring reading literacy**

Dominika KARABAŠOVÁ

Predmet príspevku: Predmetom príspevku je problematika rozvíjania čitateľskej gramotnosti žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v mladšom školskom veku. Sociálne znevýhodnené prostredie je definované ako prostredie, ktoré nedostatočne stimuluje všestranný rozvoj dieťaťa, a to vzhľadom na jeho sociálne a jazykové podmienky (Klein, Rosinský 2007). Z výskumov (napr. Hlebová, Vojteková 2018) vyplýva, že žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia zaostávajú v technike a spôsobe čítania, ako aj v porozumení čítaného textu. Nedostatky vyplývajú zväčša z nedostatočne osvojeného vyučovacieho (slovenského) jazyka alebo z deficitov v oblasti sluchového analyzátoru, ktoré im spôsobujú nedostatočné rozvinutie fonemického sluchu. Lechta (2002) definoval fonemické uvedomovanie ako schopnosť akustického uvedomenia si formy reči orálne, schopnosť auditívne vyčleniť slová vo vetách, neskôr slabiky v slovách a za najvyššiu úroveň fonemického uvedomovania považoval vyčleňovanie jednotlivých hlások v slovách, ich poradie a počet. Na základe uvedeného považujeme stimuláciu fonemického uvedomovania za jeden z aktuálnych inovatívnych prístupov cielenej špeciálnopedagogickej intervencie v oblasti osvojovania čitateľskej gramotnosti žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v predčitateľskom období.

Účel príspevku: V príspevku prezentujeme úvod do skúmanej problematiky fonemického uvedomovania pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, teoretické východiská danej problematiky a návrh metodiky výskumu v rámci témy dizertačnej práce. Hlavným cieľom výskumu bude tvorba a verifikácia intervenčného programu založeného na fonemickom uvedomovaní v procese rozvíjania čitateľskej gramotnosti žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v mladšom školskom veku. V práci vychádzame z výskumného problému, či existuje kauzálny vzťah medzi úrovňou fonemického uvedomovania a procesom osvojovania čitateľskej kompetencie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v mladšom školskom veku v predčitateľskom období.

Použité metódy: Pri realizácii výskumnej časti využijeme výskumné metódy kvalitatívneho aj kvantitatívneho charakteru. Výskumný súbor budú tvoriť žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia v mladšom školskom veku v rámci experimentálnej a kontrolnej skupiny. Výber výskumného súboru bude v oboch skupinách zámerný a bude podliehať nasledujúcim kritériám: žiaci budú v mladšom školskom veku (6 – 7 rokov, 1. ročník ZŠ) a budú pochádzať zo sociálne znevýhodneného prostredia. Žiaka zo sociálne znevýhodneného prostredia identifikujeme na základe kritérií vydaných Ministerstvom školstva vedy, výskumu a športu

Slovenskej republiky (2013). Realizácii výskumu bude predchádzať vstupné pozorovanie žiaka, rozhovor s rodičmi, spracovanie kazuistik, Matějčekova skúška sluchovej diferenciacie, analýzy a syntézy (Matějček a kol. 1987) a Edfeltov reverzný test (T – 1). Hlavnou výskumnou metódou bude experiment spočívajúci vo verifikácii zostaveného intervenčného programu fonematického uvedomovania v experimentálnej skupine. Výstupné hodnotenie žiakov bude realizované pomocou Matějčekovej skúšky sluchovej diferenciacie, analýzy a syntézy (Matějček a kol. 1987), Edfeltovho reverzného testu (T – 1), diagnostického nástroja úrovne čítania (Čižmarovič, Kalná 1991), a to v komparácii experimentálnej a kontrolnej skupiny.

Zhrnutie výsledkov: V rámci interpretácie výsledkov výskumu komparáciou vstupného a výstupného merania stanovené hypotézy potvrdíme alebo zamietneme. V závere výskumu budeme formulovať odporúčania pre špeciálnopedagogickú a inkluzívnu teóriu i prax.

Stručný záver: Výsledky realizovaného výskumu budú predmetom diskusie v komparácii s výsledkami iných výskumov v oblasti rozvíjania čitateľskej gramotnosti žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Kľúčové slová: žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia; čitateľská gramotnosť; inovatívny edukačný prístup; *fonematické uvedomovanie*

Key words: socially disadvantaged pupil; reading literacy; innovative educational approach; phonemic awareness

Literatúra

- ČIŽMAROVIČ, Š., KALNÁ, V., 1991. *Pedagogická diagnostika čítania mladších žiakov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. ISBN 978-80-0800419-0.
- HLEBOVÁ, B., VOJTEKOVÁ, G., 2018. *Diagnostika a stimulácia čitateľskej kompetencie žiakov z marginalizovaných rómskych komunit*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. ISBN 978-80-555-2003-2.
- KLEIN, V., ROSINSKÝ, R. 2007. Sociálne znevýhodnené prostredie a Rómovia v kontexte kvality edukácie. In: *Učiteľ*. [online]. Dostupné na: <https://www.academia.edu/23861543/Soci%C3%A1lne_znev%C3%BDhodnen%C3%A9_prostredie_a_r%C3%B3movia_v_kontexte_kvality_eduk%C3%A1cie>
- LECHTA, V., 2002. *Diagnostika narušenej komunikačnej schopnosti*. Martin: Osveta. ISBN 80-8063-100-X
- MATEJČEK, Z., ŠTURMA, J., VÁGNEROVÁ, M., ŽLAB, Z., 1987. *Zkouška čtení*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. 2013. *Dieťa zo sociálne znevýhodneného prostredia*. [online]. Dostupné na: <<https://www.minedu.sk/data/att/6072.pdf>>

Kontakt

Mgr. Dominika Karabašová

Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
dominika.karabasova@smail.unipo.sk

FAKTORY ŠKOLSKEJ ADAPTÁCIE ŽIAKOV SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍMI POTREBAMI NA VZDELÁVANIE V PODMIENKÁCH INKLÚZIE

**Factors of school adaptation of pupils with special educational needs to education in
conditions of inclusion.**

Petronela KOVAČOVÁ

Predmet príspevku: Pre jedincov predstavuje adaptácia na nové prostredie značnú námahu a vynaložené úsilie, preto v psychologických vedných disciplínach sa často skloňuje adaptácia a jej ekvivalenty. Paulík (2010) venuje adaptácii dokonca celú svoju publikáciu adaptácii, v ktorej tiež popisuje zvládanie záťažových situácií žiakmi a ich odolnosť v sociálnom prostredí, čo ich ovplyvňuje pri budovaní si vzťahov v školskom prostredí. Objasňuje adaptáciu ako široko obsahovú a zahrňujúcu také správanie organizmov, ktoré im umožňuje prispôbiť sa prostrediu, resp. podmienkam, v ktorých jestvujú. Ide o trvalé vyrovňovanie sa s nárokmi a následne udržanie homeostázy, t. j. vnútornej rovnováhy. Podľa Ondrejkooviča (2004) odborníka v oblasti sociológie, nezvládnutá *adaptácia* vytvára problémy v procese socializácie mladých ľudí. Kačáni (1997) upozorňuje na to, že adaptácia je veľmi komplikovaný proces a vyžaduje značnú pozornosť v školskom prostredí. Tvrdí, že počas obdobia prispôbovania môže vzniknúť adaptačný syndróm, ako komplexná reakcia organizmu na stres, ktorá odzrkadľuje reakcie organizmu na nepriaznivé vplyvy prostredia. Rozhodujúci vplyv na jej priaznivý priebeh má funkčný duševný a morálny stav jednotlivca. Autor ďalej tvrdí, že adaptačný proces sprevádzajú mnohé špecifické modifikácie, ako napríklad u dieťaťa, ktoré sa bez menších problémov prispôbi na materskú školu, ale pri vstupe do základnej školy môžu vzniknúť počas prvých mesiacov veľké problémy. Je nevyhnutné zaoberať sa aj procesmi motivácie a emocionálnej zrelosti, ktoré vnímame ako súčasť adaptačných procesov, a teda je nevyhnutné aby sa prihliadalo na emocionálny stav dieťaťa. Podľa Pružinskej (2006) výraz emócia pochádza z latinského slova *movere* čo znamená pohybovať sa a predpony *ex* t.j. *exmovere* čo označuje pohyb smerom von, teda prejavená emócia. Emócie podnecujú k správaniu a konaniu, teda sú hybnou silou, preto je nevyhnutné, aby sa deti naučili regulovať svoje emócie. *Emocionálna zrelosť* spočíva hlavne v tom, že dieťa dokáže ovládať svoje impulzívne reakcie. Dieťa je emocionálne stabilné, ak pozná svoje emócie, rozlišuje ich a vie sa v nich orientovať. Vníma čo pre neho emócia znamená a ako sa môže prijateľne prejavíť. Rodina a škola u žiaka dosiahnu takú úroveň školskej zrelosti a pripravenosti, že žiak bude mať minimálne problémy pri prechode do základnej školy.

Účel príspevku: V príspevku prezentujeme teoretické východiská a návrh metodiky výskumu. Cieľom dizertačnej práce bude identifikovať faktory, ktoré determinujú školskú adaptáciu

žiacov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Zistiť súvislosť s ich neskoršou školskou úspešnosťou a objasnenie vzájomných súvislostí medzi nimi v zmysle relačných vzťahov. Zistené faktory budú zakomponované ako východiská pre vytvorenie a overenie intervenčných stratégií s cieľom uľahčenia školskej adaptácie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

V rámci tejto témy je možné stanoviť tieto výskumné problémy, ktoré možno riešiť v jednotlivých výskumných fázach: *Charakterizovať problémy žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami pri adaptácii na školu. Zistiť pozitívne a negatívne aspekty sociálno-emocionálnej školskej adaptácie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Identifikovať bariéry a facilitátory školskej adaptácie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Zistiť súvislosť medzi spôsobom adaptácie a školskou úspešnosťou žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.*

Použité metódy: Pri realizácii výskumnej časti využijeme výskumné metódy kvalitatívneho a kvantitatívneho charakteru. V rámci neho budú kombinované kvalitatívne metódy získavania dát štruktúrovaným rozhovorom s rodičmi a učiteľmi v úvodnej fáze výskumu. V nasledujúcej fáze výskumu budú realizované aj kvantitatívne metódy, od ktorých očakávame overenie vzťahov medzi zvolenými premennými, a to zisťovaním pozitívnych a negatívnych aspektov sociálno-emocionálnej školskej adaptácie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Primárnym cieľom výskumu je identifikovať faktory súvisiace s adaptáciou žiaka na školu. Sekundárnym cieľom je vytvorenie a overenie intervenčných stratégií pre školu a súbor odporúčaní pre rodičov so zámerom pomôcť im zvládať zvýšenú záťaž pri vzdelávaní. Hlavným výskumným súborom budú žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami na základných školách.

Zhrnutie výsledkov: Zistené faktory budú zakomponované ako východiská pre vytvorenie a overenie intervenčných stratégií s cieľom uľahčenia školskej adaptácie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Stručný záver: Predpokladaným výsledkom výskumu by malo byť vzhľadom na vzrastajúci trend inklúzie v rámci Európskej Únie prispievanie k vytvoreniu podmienok pre pozitívne zvládanie adaptácie na školské prostredie u žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Zabezpečenie spolupráce pedagogických a odborných zamestnancov, ktorá sa opiera o prijatý záväzok vlády Slovenskej republiky v Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky na roky 2020 – 2024 týkajúci sa zabezpečenia rovnosti príležitostí vo vzdelávaní. V novoprijatých právnych predpisoch, ktoré od 1.1.2022 dopĺňajú existujúce normy, je opätovne deklarovaná priorita rozvíjania inkluzívneho prostredia na školách. Spolupráca so školským podporným tímom, ktorý vytvára rámcové podmienky na riešenie personálneho zabezpečenia inkluzívneho vzdelávania.

Kľúčové slová: adaptácia; školská adaptácia; inklúzia; špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby.

Key words: adaptation; school adaptation; inclusion; special educational needs

Literatúra

- KAČÁNI, V. a kol. 1999. *Základy učiteľskej psychológie*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 213 s. ISBN 80-08-02830-0.
- ONDREJKOVIČ, P. *Socializácia v sociológii výchovy*. Bratislava: VEDA, 2004, s. 197. ISBN 978-80-224-0781-X.
- PAULÍK, K. *Psychológia ľudskej odolnosti*. Praha: GRADA, s. 240. ISBN 978-80-247-295-96.
- PRUŽINSKÁ, Ľ. 2006. *Emocionálny svet detí predškolského veku*. Prešov: Rokus s.r.o., 2006. s.16 s.20 66 s. ISBN 80-89055-65-6.
- SABO, R. *PRÍNOS POMÁHAJÚCICH PROFESIÍ V INKLUZÍVNO M VZDELÁVANÍ V ŠKOLÁCH ZAPOJENÝCH DO NP POP A NP POP II..* In: PEDAGOGICKÉ ROZHĽADY. č. 8, s. 25-34. ISSN 1335-0404.
- ŠILONOVÁ, V. 2019. *Asistent pedagóga v inkluzívnej škole*. In: ŠTÚDIE ZO ŠPECIÁLNEJ PEDAGOGIKY. Roč. 8, č. 1, s.150-152 . ISSN 2585-7363.
- Zákon č.245/2008 Z.z o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene doplnení niektorých zákonov., 2008 [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky [cit. 2023-10 3]. Dostupné na internete: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245>.

Kontakt

Mgr. Petronela Koval'ová
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
petronela.kovalova@smail.unipo.sk

MINDFULNESS INTERVENCIA AKO DETERMINANT KOGNITÍVNEHO VÝKONU U DETÍ V PRIMÁRNEJ EDUKÁCII

Mindfulness intervention as a determinant of cognitive performance in primary school children

Matej HRABOVSKÝ

Predmet príspevku: Predchádzajúce štúdie poskytli predbežné dôkazy, ktoré naznačujú, že intervencie zamerané na mindfulness (bdelá pozornosť, všímanosť) môžu zlepšiť kognitívny výkon u detí (Schonert-Reichl, 2015) aj dospelých (Zeidan, 2010). Iba v obmedzenom rozsahu sa však výskum zamerl na deti v primárnom stupni edukácie, ktoré predstavujú kritické vývinové štádium (Rempel, 2015). Hoci predchádzajúce výskumy ukázali možný vplyv týkajúci sa prínosu intervencií mindfulness na kognitívne funkcie v rôznych populáciách, existuje medzera v pochopení toho, ako takéto intervencie ovplyvňujú kognitívne schopnosti, a to konkrétne u detí v primárnom stupni edukácie. Faktory, ako sú rozptyľovanie, školský tlak a emocionálny stres, môžu významne ovplyvniť ich kognitívne funkcie (v zmysle udržiavania

pozornosti, sebamonitorovania, inhibície a pracovnej pamäte), čo môže viesť k ťažkostiam v učení a celkovej subjektívnej pohode. Preto je dôležité preskúmať, či intervencie zamerané na mindfulness prispôbené tejto vekovej skupine môžu slúžiť ako účinný nástroj na zlepšenie ich kognitívneho výkonu (Masten, 2015).

Účel príspevku: Účel príspevku je založený na získaní hlbšieho pochopenia vzťahu medzi intervenciami mindfulness a kognitívnym výkonom u detí v primárnom stupni edukácie. V našom výskume predpokladáme, že deti, ktoré absolvujú tréning mindfulness, budú vykazovať vyššiu schopnosť pozornosti, zvýšenú mieru pracovnej pamäte a menšiu úroveň stresu v porovnaní s deťmi v kontrolnej skupine.

Použité metódy: Dizajn plánovaného výskumu je kvantitatívny, kauzálného charakteru v podobe randomizovanej kontrolovanej štúdie (RCT). Účastníci budú náhodne zaradení buď do intervenčnej, alebo do kontrolnej skupiny. Nezávislá premenná predstavuje mindfulness tréning pozostávajúci z 8-mich 45-minútových stretnutí počas 8-mich týždňov, v ktorom okrem nácviku meditácie v sede, meditácie body-scan a jógových cvičení, sa budeme venovať sebaopoznávaniu, emóciám a významu našej schopnosti uvedomovať si svoje prežívanie. Intervencia je adaptovaným programom MBSR (Mindfulness-Based Stress Reduction) prispôbeným pre deti v mladšom školskom veku. Príspevok však bude vo svojej podstate teoretický, keďže bude prezentovaný iba projekt výskumu.

Zhrnutie výsledkov: Medzi výsledky prezentovaného príspevku patrí teoretické pevné podloženie hypotéz, ktoré predpokladajú kauzalitu medzi intervenciami mindfulness a zlepšeným kognitívnym výkonom.

Stručný záver: Keďže je o teoretickú prezentáciu plánovaného výskumu, obmedzenie predkladaného príspevku je práve v absencii reálnych dát.

Kľúčové slová: mindfulness; všímanosť; kognitívny výkon; mentálny tréning.

Key words: mindfulness; cognitive functioning; mental training.

Literatúra

- MASTEN, A. S., 2014: Global perspectives on resilience in children and youth. *Child Development*, 85 (1), 6-20.
- REMPEL, K. D., 2015: The effects of mindfulness-based education on attention, impulsivity, and hyperactivity in school-aged children. *Mindfulness*, 6 (6), 1081-1092.
- SCHONERT-REICHL, K. A., 2015: Enhancing cognitive and social-emotional development through a simple-to-administer mindfulness-based school program for elementary school children: A randomized controlled trial. *Developmental Psychology*, 51 (1), 52-66.
- ZEIDAN, F., 2010: Mindfulness meditation improves cognition: Evidence of brief mental training. *Consciousness and Cognition*, 19 (2), 597-605.

Kontakt

Mgr. Matej Hrabovský
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
Matej.hrabovsky@smail.unipo.sk

UČENIE SA V SÚVISLOSTIACH A MATEMATIKA Learning in context and Mathematics

Dominika KUŠNÍROVÁ

Predmet príspevku: Informácie, ktoré si naštudujeme, alebo ktoré sa dozvedáme z rôznych zdrojov, zanechávajú v našej pamäti stopu. Získavame nové vedomosti, ktoré obohacujú naše názory a rozširujú poznanie. O to krajšie a prínosnejšie je, keď nám tieto informácie dávajú zmysel natoľko, že im dokážeme porozumieť, a to nie len v rovine základnej identifikácie – počujem, rozumiem a zapamätám si. Kľúčovým aspektom je schopnosť zaradiť tieto nové informácie ku kategóriám poznatkov, ktoré už boli osvojené, a ktoré obohacujú a dopĺňajú predošlé poznatky. Model, ktorý môže ponúknuť spôsob riešenia takéhoto osvojovania si informácií, sa nazýva *učenie sa v súvislostiach*. Samotné vytvorenie súvislostí vo vyučovaní nestačí. Na proces učenia sa vplýva aj mnoho iných vnútorných a vonkajších faktorov. Osika a kol. (2022) definujú učenie sa v súvislostiach (*contextual learning/learning in context*) ako princíp, ktorý môže urobiť učenie sa pre žiakov zmysluplnejším. Proces učenia sa v súvislostiach podporuje schopnosť žiakov zaradiť nové pojmy do širokého systému vzťahov, vedieť ich aplikovať a umožniť rozlíšiť niektoré pojmy omnoho skôr, než sú explicitne preberané (Zlatník 2009).

Účel príspevku: Príspevkom chceme viesť recipienta do témy učenia sa v súvislostiach a predstaviť mu počiatočnú predstavu projektu dizertačnej práce. Prostredníctvom príspevku chceme prezentovať tému, ktorej sa budeme venovať a priblížime jej východiská. Pomocou týchto informácií chceme poukázať aj na ciele, ktoré si pred seba kladieme. Prvotným cieľom práce je priniesť informácie o učení sa v súvislostiach a analyzovať tento proces učenia sa. Ďalším cieľom práce je zistiť, na akej úrovni sa v skutočnosti využíva a či sa vôbec tento model vzdelávania využíva v edukačnej praxi. Hlavným cieľom práce bude vytvoriť spôsob sprístupnenia učiva deťom/žiakom prostredníctvom učenia sa v súvislostiach na základe vypracovania súboru aktivít prepájajúcich matematiku a ďalšie vzdelávacie oblasti, resp. predmety, v rámci ktorých sa realizuje edukačný proces na 1. stupni základnej školy i v predprimárnom vzdelávaní.

Použité metódy: Spôsob, ktorým sa chceme dopracovať k splneniu cieľov výskumu, bude využívať metódu *výskum vývojom* (*design-based reseach*, skratka *DBR*). Táto metóda v sebe zahŕňa ďalšie výskumné iteratívne metódy, ktoré približujú celý postup od začiatku skúmania - od prvých intervencií - cez pozorované javy. Tieto iterácie dotvárajú ucelené informácie - zber

údajov a analýza získaných dát (Kalaš a kol. 2011). Cieľom výskumu vývojom je tvoriť presnejšiu teóriu učenia sa tak, aby sa jednotlivé témy navzájom prelínali. Realizuje sa to pomocou opakovaného procesu. Samotný proces výskumu podlieha požiadavke užitočnosti nie len pre teóriu, ale aj pre prax. Podstatnou súčasťou výskumu sú aj jasne stanovené intervencie, ktoré sa do výskumu implementujú. Následne sa na konkrétne intervencie, implementované do edukačného procesu, viaže spätná väzba o úspechoch a neúspechoch, ktoré výskum priniesol (Scott a kol. 2020).

Zhrnutie výsledkov: V procese skúmania chceme získať odpovede na otázky vyplývajúce z cieľov, ktoré sme si stanovili. Výsledkom budú informácie, ktoré získame v edukačnom procese od učiteľov a prostredníctvom výsledkov žiackej činnosti. Získanými informáciami chceme priniesť nové poznatky o skúsenostiach učiteľov s modelom učenia sa v súvislostiach a údaje o vplyve na žiakov – na jeho vzťah a výsledky v tomto procese. Osobitým prínosom bude najmä spracovaný koncept učenia sa v súvislostiach pre matematickú edukáciu. Využitím DBR metódy v spätosti s našim modelom učenia sa v súvislostiach získame spätnú väzbu od žiakov a učiteľov, na základe ktorej budeme môcť vytvoriť odporúčania pre pedagogickú prax.

Stručný záver: Reflektovanie už poznaného a následné prepojenie s novým učivom v rámci iného predmetu vytvorí v myslení dieťaťa celistvejší - komplexnejší obraz (so zameraním na predprimárne a primárne vzdelávanie, práve v tomto období prechádza myslenie dieťaťa od synkretického myslenia k mysleniu komplexnému). V rámci našej práce chceme dôkladne analyzovať procesy prebiehajúce vo vzdelávaní v danom kontexte. Zámerom je charakterizovať koncept učenia sa v súvislostiach, priblížiť pôvod a možnosti zavádzania tohto modelu do vzdelávacieho procesu. Celý tento model chceme aplikovať na matematickú edukáciu. Okrem teoretických poznatkov a informácií očakávame, že našou prácou vytvoríme návrh učenia sa v súvislostiach pre matematiku, ktorý bude aplikovateľný do vzdelávacieho procesu. Pomocou neho prinesieme spôsob a návod pre učiteľov, ktorí by mali záujem o realizáciu takéhoto vzdelávania.

Kľúčové slová: učenie sa v súvislostiach; matematika; predprimárne vzdelávanie; primárne vzdelávanie.

Key words: learning in context; mathematics; pre-primary education; primary education.

Literatúra

KALAŠ, I., a kol., 2011. *Ďalšie vzdelávanie učiteľov základných škôl a stredných škôl v predmete informatika - Základy pedagogického výskumu*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. ISBN: 978-80-8118-082-8

OSIKA, A., a kol., 2022. *Contextual learning: linking learning to the real world*. The University of Queensland. [online]. Dostupné na: <https://www.timeshighereducation.com/campus/contextual-learning-linking-learning-real-world>

SCOTT a kol., 2020. *Design-Based Research: A Methodology to Extend and Enrich Biology Education Research*. CBE- Life Sciences Education. Ročník 19. číslo 3. [online]. Dostupné na: <https://www.lifescied.org/doi/10.1187/cbe.19-11-0245>
ZLATNÍK, J. 2009. *Vzdělávání v souvislostech*. [online]. Dostupné na: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/3046/VZDELAVANI-V-SOUVISLOSTECH.html>.

Kontakt

Mgr. Dominika Kušnířová, DiS. art.
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
dominika.kusnirova@smail.unipo.sk

PROBLÉMY VYUČOVANIA DETÍ ZO SOCIÁLNE ZNEVÝHODŇUJÚCEHO PROSTREDIA V PRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ Problems in Teaching Children from Socially Disadvantaged Backgrounds in Primary Education

Miroslava KOLEGOVÁ

Predmet príspevku: Program medzinárodného hodnotenia žiakov (PISA), okrem merania a komparácie úrovne čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti žiakov krajín OECD, zisťuje vplyv socioekonomického zázemia na výkon žiakov. S vyšším socioekonomickým statusom sa spravidla spája lepšia školská úspešnosť (napr. White 1982 in *Národná správa PISA 2018*, 2019, 55). „Vysoká miera závislosti školského výkonu od socioekonomického statusu je neželaná – indikuje, že vzdelávací systém neposkytuje všetkým žiakom rovnaké príležitosti“ (*Národná správa PISA 2018*, 2019, s. 55). V *Národnej správe PISA 2018* (2019, s. 57) sa konštatuje, že „Slovenská republika sa stále zaraďuje medzi krajiny s relatívne vysokou mierou vplyvu socioekonomického zázemia na výkon žiaka“, a teda, to naznačuje, že náš školský systém nedostatočne vyrovnáva sociálne, ekonomické a kultúrne rozdiely. Aké sú príčiny naznačujú empiricky identifikované problémy edukácie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia na primárnom stupni (viď. Petrasová, Porubský 2013; Hapalová, Hvozdovič 2014; Lukáč 2015; Hall a kol. 2020). Zákon č. 245/2008 Z. z. o *výchove a vzdelávaní* (§2, písm. o) operuje s pojmom žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia. Za takéhoto žiaka sa považuje žiak, ktorý žije v prostredí, ktoré vzhľadom na sociálne, rodinné, ekonomické a kultúrne podmienky nedostatočne podnecuje rozvoj mentálnych, vôľových, emocionálnych vlastností žiaka, nepodporuje jeho socializáciu a neposkytuje mu dostatok primeraných podnetov pre rozvoj jeho osobnosti. V príspevku používame termín sociálne znevýhodňujúce prostredie. Vychádzame z konceptualizácie pojmu sociálne znevýhodňujúce prostredie (Kovalčíková, Džuka 2014) a taktiež z publikácií autorov Klein, Rusnáková, Šilonová (2012) Šuhajdová (2019), ktorí sa domnievajú, že z hľadiska pedagogického vymedzenia uvedeného pojmu sa javí ako výhodnejšie používať termín sociálne znevýhodňujúce prostredie. Podľa uvedených autorov sociálne znevýhodnené prostredie

vyjadruje charakteristiku prostredia v statike, ako keby nebolo možné takéto prostredie zmeniť. Na rozdiel od sociálne znevýhodňujúceho prostredia, ktoré vnímajú ako dynamické, teda je možné takéto prostredie zmeniť. V príspevku analyzujeme a systematizujeme empirické zistenia o problémoch výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia v primárnom vzdelávaní. Hlavným zámerom príspevku je identifikovanie a sumarizácia tých empiricky zistených problémov, ktoré môžu ovplyvňovať stratégie vyučovania učiteľov žiakov

zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia v primárnom vzdelávaní. Stratégie vyučovania sú metodicko-didaktické postupy učiteľa, ktoré zahŕňajú uspôsobenie metód, foriem, materiálnych prostriedkov v súlade s obsahom učiva, ktoré rešpektujú didaktické princípy a podmienky výučby s cieľom komplexného rozvoja kompetencií žiaka (Hanuliaková 2020).

Cieľ príspevku: Cieľom predkladaného príspevku je identifikovať, klasifikovať a interpretovať empirické zistenia o problémoch vyučovania žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia v primárnom vzdelávaní.

Použité metódy: Príspevok má teoretický charakter. Boli použité vedecké metódy ako kvalifikačná analýza a syntéza.

Zhrnutie výsledkov: Na základe analýzy výsledkov výskumu sme identifikovali problémy edukácie žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia v primárnom vzdelávaní, ktoré súvisia s potenciálom k učeniu sa žiaka (jazyková bariéra žiakov rómskej národnosti, úroveň kognitívnych funkcií, úroveň hrubej a jemnej motoriky, nedostatočné sociálne a hygienické návyky, nezáujem o vzdelávanie) a druhú skupinu problémov, ktorá súvisí s rodičmi žiakov a rodinným zázemím žiakov (jazyková bariéra rodičov rómskej národnosti, nezáujem rodičov o spoluprácu so školou, chudoba, nízke vzdelanie rodičov žiakov).

Stručný záver: Vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia nie len na primárnom stupni vzdelávania prináša rôzne problémy a ťažkosti. Preto je potrebné neustále hľadať spôsoby a cesty, ako tieto problémy identifikovať, hľadať príčiny ich vzniku a možnosti na ich odstránenie. Dôležitou úlohou pedagógov je okrem snahy podporovať žiakov, dbať aj na svoj profesijný rozvoj v tých oblastiach, ktoré sú nevyhnutné k efektívnemu vykonávaniu pedagogickej činnosti.

Kľúčové slová: žiak zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia, primárne vzdelávanie, problémy v edukácii, problémy vyučovania.

Key words: a pupil from socially disadvantaged background, primary education, educational problems, problems of teaching.

Literatúra

HALL, R., a kol., 2020. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku. To dá rozum* [online]. Bratislava: MESA10. Dostupné z:

<https://analyza.todarozum.sk/analyza-zisteni-o-stave-skolstva-na-slovensku.pdf>

HANULIAKOVÁ, J., 2020. *Inovatívne stratégie aktivizujúceho vyučovania*. Dubnica nad Váhom: Vysoká škola DTI v Dubnici nad Váhom. ISBN 978-80-8222-006-6.

HAPALOVÁ, M. a Ľ. HVOZDOVIČ, 2014. Analýza školských vzdelávacích programov vo vzťahu k rómskym žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia. In: Kol. autorov. *Výskum školských vzdelávacích programov a pedagogickej praxe na školách s vysokým zastúpením žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia so zameraním na princípy inkluzívneho vzdelávania* [online]. Bratislava: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže. ISBN 978-80-8072-155-8. Dostupné z: [vyskum svvp verzia tlac.pdf \(iuventa.sk\)](https://www.iuventa.sk/vyskum-svvp-verzia-tlac.pdf)

KLEIN, V., J. RUSNÁKOVÁ a V. ŠILONOVÁ, 2012. *Nultý ročník a edukácia rómskych žiakov*. Spišská Nová Ves: Roma Education Fund. ISBN 978-80-971181-0-5.

KOVALČÍKOVÁ, I. a J. DŽUKA, 2014. Konceptualizácia pojmu sociálne znevýhodňujúce prostredie. In: *Pedagogika.sk* [online]. Roč. 5, č. 1, s. 5-27. ISSN 1338-0982. Dostupné z: <https://www.casopispedagogika.sk/studie/kovalcikova-iveta-dzuka-jozef-konceptualizacia-pojmu-socialne-znevychodnujuce-prostredie.html>

LUKÁČ, M., 2015. *Rómovia a vzdelanie. Sociálne a edukačné kontexty*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 978-80-555-1243-3.

PETRASOVÁ, A. a Š. PORUBSKÝ, 2013. *Vzdelávacie cesty rómskych žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Správa z výskumu* [online]. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation. ISBN 978-80-89571-08-06. Dostupné z: [vzdelavacie-cesty.pdf \(noveskolstvo.sk\)](https://www.noveskolstvo.sk/vzdelavacie-cesty.pdf)

MIKLOVIČOVÁ, J. a J. VALOVIČ, 2019. *Národná správa PISA 2019* [online]. Bratislava: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania. ISBN 978-80-89638-32-1. Dostupné z: https://www2.nucem.sk/dl/4636/Narodna_sprava_PISA_2018.pdf

ŠUHAJDOVÁ, I., 2019. *Výchova detí z sociálne znevýhodňujúceho prostredia*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave. ISBN 978-80-568-0358-5.

Zákon č. 245/2008 Z. z., 2008. *Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov* [online]. Dostupné z: [245/2008 Z.z. - Zákon o výchove a vzdelávaní \(škols... - SLOV-LEX](https://www.zbierka.zk.sk/245/2008-Z.z.-Zakon-o-vychove-a-vzdelavani-skolsk...-SLOV-LEX)

Zákon č. 245/2008 Z. Z. o výchove a vzdelávaní.

Kontakt

Mgr. Miroslava Kolegová
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
miroslava.kolegova@smail.unipo.sk

6. BLOK	15:45 – 16:30
Diskusia	16:30 – 16:45

VÝCHOVA K ZDRAVIU A STRAVOVACIE NÁVYKY ŽIAKOV NA PRIMÁRNOM STUPNI VZDELÁVANIA

Health education and eating habits of pupils at the primary level of education

Beáta SAKALOVÁ

Predmet príspevku: Na Slovensku možno dlhodobo sledovať potrebu zvyšovania úrovne zdravotnej gramotnosti na úrovni afektívnej (postojovej), kognitívnej, ale i psychomotorickej (zručnosti aplikované do bežného života). Vyplýva to aj z výsledkov štúdie Health Behaviour in School Aged Children (HBSC) Slovensko 2021/2022, ktorá potvrdzuje, že medzi rokmi 2018-2022 vzrástol podiel 13- a 15-ročných detí s nízkou úrovňou zdravotnej gramotnosti. Zdravie býva označované za jednu z najvýznamnejších hodnôt nášho života, ale častokrát sa správame tak, akoby bolo samozrejmosťou a nepatrilo by na prvé priečky nášho hodnotového systému. Znáмым faktom je, že dieťa si fixuje návyky životného štýlu z rodinného prostredia a prenáša ich do vlastnej dospelosti, ale je žiaduce, aby si osvojovalo postupy podporujúce jeho zdravie. Predmetom príspevku je problematika výchovy k zdraviu žiakov mladšieho školského veku so zameraním na ich stravovacie návyky.

Účel príspevku: V zahraničnom i slovenskom prostredí nájdeme množstvo štúdií rôznych výskumníkov Brindal, Hendrie, Thompson, Blunden (2012) a Raine (2013), ktoré preukazujú, že výchova k zdraviu v školských zariadeniach patrí k najefektívnejším metódam podpory zdravia v spoločnosti. Výsledky štúdie Von Normanna (2009) hovoria o efektívnom pôsobení zdravotných intervencií orientujúcich sa na zlepšenie úrovne vedomostí u žiakov a ich prozdravotných postojov na problematiku zdravia. Školské zariadenia sa stávajú hlavným centrom realizovania aktivít s prozdravotným potenciálom a programov s cieľom rozvíjať zručnosti, poznatky a prozdravotné postoje, ktoré žiaci a dnešná mládež potrebujú na zabezpečenie ochrany a posilnenia vlastného zdravia v priebehu svojho života (Tank, Nutbeam, Aldanger 2009). Liba a Petrasová (2006) zdôrazňujú, že úspech intervenčných zásahov, ktoré smerujú k osvojeniu a realizovaniu zásad racionálnej výživy je možný prostredníctvom koordinovanej univerzálnej stratégie s primárnou účasťou školy a rodiny. Naším zámerom je poukázať na možný pozitívny vplyv programu zdravotno-výchovnej intervencie na úroveň vedomostí, postojov a zdravotnej gramotnosti u žiakov mladšieho školského veku.

Použité metódy: V príspevku sa v rámci predvýskumu zameriavame na zisťovanie úrovne vedomostí, postojov žiakov primárneho stupňa vzdelávania a na zisťovanie názorov pedagogických zamestnancov základných škôl na potrebu vzdelávania v oblasti prozdravotnej výchovy žiakov. Žiakom 4. ročníka sme zatiaľ adresovali nami zostavený test vedomostí na zistenie aktuálneho stavu vedomostí k zdraviu a zdravej výžive. Predvýskumu sa zúčastnilo 19

respondentov. Pri navrhovaní testu sme vychádzali z Nemierkovej taxonómie a položky boli konštruované a zamerané na úroveň zapamätania, porozumenia a aplikačnú úroveň poznatkov. Zároveň s nimi budeme realizovať pološtruktúrovaný rozhovor prostredníctvom fokusových skupín na zistenie aktuálneho stavu postojov žiakov k zdraviu a zdravej výžive a program zdravotno-výchovnej intervencie, ktorý budeme cielene aplikovať do vyučovacích hodín prírodovedy. Názory pedagogických zamestnancov na potrebu vzdelávania v oblasti prozdravotnej výchovy budeme zisťovať prostredníctvom dotazníka. Po realizácii programu realizujeme výstupné merania vedomostí a postojov prostredníctvom testu vedomostí a pološtruktúrovaného rozhovoru. Výsledky z týchto testov a rozhovorov zanalyzujeme, porovnáme a interpretujeme.

Zhrnutie výsledkov: Programy zdravotno-výchovnej intervencie pomáhajú jedincom pochopiť, ako udržiavať zdravý životný štýl, čo zahŕňa správnu výživu, ako predchádzať rôznym chorobám. Rovnako zvyšujú povedomie o zdravotných rizikách, pomáhajú jednotlivcom i komunitám vyvíjať návyky v oblasti zdravia, ale poskytujú i informácie a vzdelávanie, ktoré zvyšujú zdravotnú gramotnosť. Školské zariadenie narába s potenciálom formatívnym i informatívnym pre kultiváciu osobnosti dieťaťa smerujúcu k jeho optimálnemu, celkovému a harmonickému vývinu. Zaradenie tém o zdraví do školského vzdelávacieho programu predstavuje výhodu, ktorá významným spôsobom pôsobí na kvalitu výchovy a vzdelávania. Predpokladáme, že program zdravotno-výchovnej intervencie, ktorý navrhujeme bude disponovať potenciálom pre rozvoj vedomostí, postojov žiakov k zdraviu a zdravej výžive a tiež zdravotnej gramotnosti u žiakov primárneho stupňa vzdelávania, ale aj u pedagógov či rodičov. Na základe čiastkového cieľa výskumu prostredníctvom testu vedomostí vyplynula celková úspešnosť didaktického testu, ktorá predstavovala 52,26 %. Vzhľadom na získané údaje môžeme konštatovať, že úroveň vedomostí žiakov v oblasti zdravia a zdravej výživy je priemerná. Ďalšie výsledky budeme prezentovať po realizácii predvýskumu.

Stručný záver: Z výchovy a jeho procesu, ktorý zahŕňa tvorbu, zdokonaľovanie a rozvoj pozitívnych možností a vlastností jedinca, smeruje požiadavka zásadovosti, plánovitosti a kompetentnosti jej realizácie. Predstavuje proces, ktorý na základe aktuálnych požiadaviek integruje poznané, zmení a modifikuje používané a osvedčené edukačné postupy a prístupy a v neposlednom rade pôsobí ako nástroj komplexnej prevencie nepriaznivých civilizačných vplyvov. Za významné považujeme možnosť podpory zdravia aktuálnej i budúcej generácie detí a mládeže prostredníctvom implementácie programu zdravotno-výchovnej intervencie v rámci primárneho stupňa vzdelávania. Programy predstavujú príležitosť obohacujúceho pôsobenia pre všetkých, ktorí sa zúčastňujú na edukácii žiakov 1. stupňa vzdelávania. Naším dlhodobým cieľom sa stáva zlepšenie výživového správania a stravovacích návykov, ako aj spomínaná podpora zdravia žiakov mladšieho školského veku.

Kľúčové slová: výchova k zdraviu; zdravotná gramotnosť; program zdravotno-výchovnej intervencie; dieťa mladšieho školského veku.

Key words: health education; health literacy; health education intervention program; junior school-age child.

Literatúra

- BRINDAL, E., HENDRIE, G., THOMPSON, K., BLUNDEN, S., 2012. How do Australian junior primary school children perceive the concepts of „healthy“ and „unhealthy“? In: *Health Education* [online]. Bradford, pp. 406-420.
- HEALTH BEHAVIOUR IN SCHOOL-AGED CHILDREN. 2021/2022. *HBSC Slovensko*, 2021/2022. Dostupné na: <https://hbcslovakia.com/hbcs-slovensko-2021-2022/>
- LIBA, J., PETRASOVÁ, A., 2006. Stravovacie návyky žiakov mladšieho školského veku vo vzťahu k zdraviu, In: *2 konference Škola zdraví 21*, Brno.
- RAINE, G., 2013. Commercial activities and the promotion of health in schools. In: *Perspectives in Public Health* [online]. Volume 133, Issue 6, pp. 308-313.
- TANK, K.C., D. NUTBEAM, C. ALDINGER et al. 2009. Schools for health, education and development: a call for action. In: *Health Promot Int*. Roč.24, s. 68-77.
- VON NORMANN, K. 2009. The impact of lifestyle and food knowledge on the food patterns of German children. In: *International Journal of Consumer Studies*. 2009, vol. 33, pp. 382-391.

Kontakt

Mgr. Beáta Sakalová
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
beata.sakalova@smail.unipo.sk

KOMPAROVANIE PRÍSTUPU K PREDMETU „DIDAKTIKA INFORMATIKY NA 1. STUPNI ZŠ V AKADEMICKOM PROSTREDÍ NA SLOVENSKU A V ČECHÁCH Comparison of approaches to the subject 'didactics of computer science at the primary school level' in academic settings in slovakia and the czech republic

Miroslava CIMERMANOVÁ

Predmet príspevku: Technológie sa nám v posledných rokoch stali každodenným spoločníkom. Či už hovoríme o ich využívaní v reálnom živote, využívame ich ako mapy, komunikačné prostriedky, vyhľadávame prostredníctvom nich reštaurácie alebo hľadáme názvy pesničiek. Alebo hovoríme o pracovných povinnostiach, využívaní emailov, hľadaní nových nápadov, aktivít, využívaní vzdelávacích softvérov či púšťaní ukážok. Nech už chceme či nechceme, technológie sú všade okolo nás a je potrebné ovládať ich minimálne na nevyhnutnej úrovni. Musíme si uvedomiť, že sa na vysokých školách momentálne vzdelávajú študenti, ktorí budú pracovne aktívni v rokoch 2030-2060, a ak sa na túto problematiku pozeráme z pohľadu učiteľských študijných programov, tak títo absolventi budú následne učiť žiakov, aktívnych v rokoch 2045-2075. Stauffer (2022) popísala zručnosti pre 21. storočie, kde sú zaradené okrem napr. kritického myslenia, kreativity, komunikácie, či kolaborácie i digitálne zručnosti. Práve preto je veľmi dôležité, aby boli budúci žiaci na školách učení týmto kompetenciam. Učitelia,

ktorí ich k tomu budú viesť, si musia uvedomovať, aké významné je ovládať možnosti, ktoré nám technológia v živote poskytuje. Rovnako tak musia poznať riziká, ktoré táto zmena do spoločnosti prináša. Na to, aby sa do tejto problematiky budúci učitelia rozumeli v potrebnej miere, je potrebné, aby to mali na vysokých školách dostatočne ukázané. Podľa autorov Kopřiva, Malota, Smutná (2004, s.84) „*Informačné technológie vstúpili aj do vysokoškolskej výučby a oblasti vysokoškolskej pedagogiky a sú využívané vo svojich aplikáciách ako akademickými pracovníkmi, tak aj študentmi vysokých škôl.*“ Autori sa ďalej vyjadrili, že hoci sa technológie v pedagogike využívajú už od sedemdesiatych rokov, v našich (českých a slovenských) pomeroch zažilo ich využívanie najvyšší nárast na začiatku deväťdesiatych rokov, keď ich začali školy využívať v nových študijných programov vysokých škôl. Keď sa pozrieme na Pedagogickú fakultu PU v Prešove, zistíme, že sa využívaniu prvkov digitálneho vzdelávania, či už pre potreby počítačom podporovanej výučby, ale aj e-learningu venuje už dlhodobo (ako príklad môžeme uviesť využívanie LMS Moodle od roku 2005 (Burgerová, Piskura, 2021, s.12). Môžeme teda skonštatovať, že v prostredí univerzít sa technológie a ich využitie v procese vyučovania nachádza v početnom množstve. Otázkou však ostáva, do akej miery univerzity pripravujú budúcich učiteľov na ich budúcu úlohu v príprave svojich žiakov do digitálnej doby. Napriek tomu, že Slovenská a Česká republika pomerne nedávno fungovali ako jedna krajina a teda aj vzdelávanie na školách prebiehalo takmer rovnako. Po rozdelení sa však spôsob vzdelávania v samostatných krajinách postupne oddľoval podľa potrieb a možností krajín. V dnešnej dobe je primárne vzdelávanie v Čechách a na Slovensku odlišné, čo sa odzrkadľuje aj na pedagogických fakultách týchto dvoch krajín. Akým spôsobom je táto problematika budúcim pedagógom predkladaná a do akej miery si majú možnosť technológie a ich využitie vyskúšať na vlastnom učení môže mať vplyv na ich následný vzťah k danej problematike v ich budúcej práci.

Účel príspevku: Cieľom tohto príspevku je poukázať na rozdiely a spoločné zložky v predmete venujúcom sa didaktike informatiky na pedagogických fakultách vysokých škôl v Čechách a na Slovensku (Univerzita Hradec Králové a Prešovská univerzita v Prešove). Nakoľko sa tieto fakulty venujú didaktike informatiky na základných školách, príspevok sa bude venovať ako ich prístupu k danému predmetu, tak aj jeho obsahu. Príspevok teda poukáže aj na rozdiely vyučovania informatiky na základnej škole.

Použité metódy: Príspevok má teoretický charakter, hlavnou metódou v ňom použitou je teda, obsahová analýza a komparácia predmetov Didaktika informatiky na Slovensku (Pedagogická fakulta na Prešovskej univerzite v Prešove) a v Čechách (Pedagogická fakulta na Univerzite Hradec Králové). Hlavným cieľom dizertačnej práce, ktorej súčasťou je tento príspevok, je analýza výskytu a skúmanie vplyvu multimediálnych nástrojov v e-learningových kurzoch na aktivitu študentov na hodine a na porozumenie učebného obsahu študentmi učiteľstva pre primárne vzdelávanie. Súčasťou výskumu bude aplikácia multimédií do e-learningových kurzov na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Hlavnými využitými metódami na zistenie ich efektu bude metóda dotazníka doplnená o kvalitatívne dáta získané skupinovým pološtruktúrovaným rozhovorom.

Zhrnutie výsledkov: Po komparácii predmetu Didaktika informatiky na pedagogických fakultách v Čechách a na Slovensku sa ukazuje rozdiel v ponímaní informatiky a to ako z pohľadu učenia budúcich učiteľov, tak aj z pohľadu obsahovej zložky predmetu. Za hlavný rozdiel vyučovania informatiky na základných školách je najmä v čase, kedy sa konkrétne oblasti vyučujú. Zároveň je rozdielom úroveň dôležitosti kladenej na dané oblasti, ale aj v konkrétnosti vo vzdelávacích programoch (Štátny vzdelávací program a Rámcový vzdelávací program pro základní vzdělávání). Od týchto rozdielov sa odvíjajú odlišnosti aj v ponímaní predmetu Didaktika informatiky na vysokých školách. Jednou zo spoločných tém na oboch fakultách je téma Hardware a software.

Stručný záver: Problematika technológií, ich využívania vo vzdelávaní, či na základných školách alebo pri učení je stále aktuálnejšou a týka sa každého, kto je súčasťou vzdelávacieho procesu. Je potrebné sa zamerať na to, ako dobre budú budúci učitelia pripravení na prípravu svojich žiakov do sveta, kde ich technológia obklopuje na každom kroku. Považujeme za potrebné vedieť a ovládať, aká je situácia v rámci danej problematiky v iných krajinách a tiež pozitíva a negatíva, ktoré ponúka aktuálny stav v predmete Didaktika informatiky. Zároveň veríme, že tento predmet je jeden z najrýchlejšie sa meniacich predmetov a v budúcnosti sa plánujeme problematike ďalej venovať nakoľko predpokladáme, že to, akým spôsobom bude tento predmet prezentovaný budúcim učiteľom ovplyvní ich vzťah a teda aj ich učenie Informatiky na 1 stupni základných škôl. Tento vplyv sa tak môže odvíjať aj pri aplikovaní technológií do ďalších predmetov vzdelávania.

Kľúčové slová: využívanie technológie; pedagogické fakulty na Slovensku a v Čechách; didaktika informatiky; informatika na základnej škole.

Key words: the use of technology; pedagogical faculties in Slovakia and Czech Republic; didactics of computer science; computer science at the primary school.

Literatúra

- Burgerová, J.; Piskura V., 2021. *Hodnotenie a porovnanie vybraných aspektov dištančného vzdelávania počas pandémie COVID 19*. Hradec Králové : Gaudeamus, ISBN 978-80-7435-845-6.
- Kopřiva, V ., Malota, L., Smutná, M., 2004. *Využití informačních technologií v pedagogické práci vysokoškolského ústavu*. Pedagogická orientace 2004, č. 3, s. 87-91. ISSN 1211-4669.
- Stauffer, B., 2022. *Ultimate Guide to Teaching 21st Century Skills in Secondary Schools. Applied Educational Systems*. [online]. [cit. 03. októbra 2023]. Dostupné z: <https://info.aeseducation.com/ultimate-guide-teach-21st-century-skills>

Kontakt

Mgr. Miroslava Cimermanová
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov

VYUŽÍVANIE IKT VO VYUČOVACOM PROCESE TELESNEJ A ŠPORTOVEJ VÝCHOVY

Use of ICT in the teaching process of physical and sports education

Lucia HLATKÁ

Predmet príspevku: Telesná a športová výchova (TŠV) je vyučovací predmet, ktorý má veľmi špecifické požiadavky na prácu učiteľa. Kvalita didaktického procesu je priamo úmerná kompetenciám učiteľa (Novotná, Vladovičová, 2001). V TŠV platí, že prvotná elementárna vzdelanosť žiakov by mala byť realizovaná im primeranými prostriedkami. TŠV je zameraná na pohybovú a telesnú stránku žiakov, ale taktiež sa orientuje na psychické a rozumové zdokonaľovanie žiakov.

Zatiaľ čo sa používanie IKT bežne používa vo väčšine vyučovacích predmetov TŠV sa využíva menej. Banville a Polifko (2009) vo svojom výskume uviedli, že rýchly nárast technologických možností a klesajúce náklady spôsobili, že používanie technológií v telesnej výchove je čoraz dôležitejšie. V profesionálnom športe sa bežne využíva spomalenie pohybu, zmrazenie snímky a posúvanie snímok po snímke a v bežnej populácii sú rozšírené mobilné aplikácie zamerané na zlepšenie pohybových a kondičných schopností alebo flexibility. Výzvou je využiť takúto technológiu zmysluplným spôsobom v TŠV, ktorá zlepší učenie žiakov. Výsledky boli zaznamenané v štúdiu o používaní softvéru na analýzu pohybu „Dartfish“ v rámci 12 školských zariadení telesnej výchovy v NewBrunswicku v Kanade. Názor zainteresovaných učiteľov bol, že s využitím možností, ako napríklad živé snímanie, okamžité prehrávanie a analýza videa sú jednoducho použiteľné na zlepšenie učenia študentov v telesnej výchove (Harris, 2009).

Práve preto sa v štúdiu zameriame na využívanie IKT v TŠV a predpokladáme, že sa zvýši nie len záujem o TŠV žiakov primárneho vzdelávania ale aj úroveň motorických schopností.

Účel príspevku: Vo vyučovacom procese musí učiteľ voliť odlišné pracovné postupy a metódy ku žiakom jednotlivých ročníkov, ale taktiež vždy musí brať do úvahy cvičebné priestory, ktoré nie sú vždy postačujúce na plnohodnotné vyučovanie TŠV. V nemalej miere ovplyvňujú celý didaktický proces v telesnej výchove nielen priestory aj materiálne vybavenie škôl.

Nevhodné priestory na vyučovanie TŠV na primárnom stupni vzdelávania negatívne vplývajú na úroveň vyučovania telesnej a športovej výchovy.

Nakoľko téma dizertačnej práce je Vyučovanie športovej kinematiky s využitím IKT v predmete TŠV na primárnom stupni vzdelávania, bolo našim cieľom zistiť v rámci predvýskumu informácie o materiálno-technickom zabezpečení a o miere využívania IKT na hodinách TŠV na primárnom stupni vzdelávania.

Casey a Jones (2012) skúmali u žiakov 7. ročníka využitie video technológie ako pomôcku na zapojenie sa študentov do telesnej výchovy. Výsledky zdôraznili efektívnosť video technológie pri zvyšovaní angažovanosti sa žiakov do telesnej výchovy. Zistenia ukázali, že študenti nielenže ochotne prijímali kritické postrehy od svojich rovesníkov, ale aktívne povzbudzovali

svojich priateľov, aby im pomohli. Môžeme tvrdiť, že uplatnením prístupu, ktorý podporuje kognitívne, ako aj motorické učenie, učiteľ vytvoril kvalitné vzdelávacie prostredie, kde jeho žiaci mohli produktívne pracovať s jasným zameraním na učenie.

Implementáciou tohto prístupu aj na primárnom stupni môžeme zvýšiť záujem o telesnú a športovú výchovu žiakov a tým aj zlepšiť úroveň motorických schopností žiakov primárneho vzdelávania.

Použité metódy: Hlavnou metódou získania údajov bolo použitie dotazníka. Dotazník pozostával z 15 otázok, ktoré boli zamerané na zisťovanie úrovne materiálno-technického zabezpečenia a miery využívania IKT v TŠV. Dotazník bol posielaný elektronicky na 30 základných škôl. Predvýskumu sa zúčastnili 12 učitelia primárneho vzdelávania z piatich krajov, ktorí dotazník vyplňali online.

Zhrnutie výsledkov: Návratnosť dotazníkov bola veľmi nízka a práve z toho dôvodu v rámci riadneho výskumu budeme získavať údaje priamym oslovením učiteľov primárneho vzdelávania. Napriek nízkemu počtu respondentov sme analýzou získaných údajov identifikovali problémy v oblasti materiálno-technického zamerania, ktoré ovplyvňujú edukačný proces. Najčastejšie ide o absenciu dostatočných priestorov alebo modernizáciu starých priestorov. Taktiež významným problémom je vyučovanie dvoch tried súčasne v telocvični, čím sa kvalita edukačného procesu výrazne znižuje. Čo sa týka materiálno-technického zabezpečenia učitelia postrádajú základné vybavenie ako lopty, podložky na cvičenie, švihadlá alebo kruhy. Spracovaním údajov sme taktiež zistili, že všetci zúčastnení učitelia využívajú v edukačnom procese kombináciu tradičných a inovatívnych metód. Čo sa týka využívania IKT vo vyučovaní, 33% respondentov sa vyjadrilo kladne. Najčastejšie využívajú interaktívnu tabuľu, internetovú databázu videí - YouTube, avšak respondenti neuviedli akým spôsobom ich vo vyučovacom procese využívajú. Štúdia, ktorá bola zameraná na subjektívne teórie súvisiace s počítačovou gramotnosťou uvádza, že učitelia telesnej výchovy mali pocit, že nie sú takí kompetentní v IKT ako ich študenti. Väčšina učiteľov telesnej výchovy si myslela, že má príliš málo vedomostí o možnostiach využívania IKT v telesnej výchove (Kretschmann, 2015). To môže byť hlavný dôvod, prečo učitelia bežne v praxi nepoužívajú IKT na hodinách telesnej a športovej výchovy.

Stručný záver: Je dôležité, aby aj učitelia TŠV mali základné počítačové zručnosti a využívali digitálne nástroje na vzdelávacie účely (Varga, 2018). Analýzou údajov sme zistili, že učitelia primárneho vzdelávania začínajú využívať IKT na hodinách TŠV, ale stále je to len jedna tretina respondentov. Dôvodom môže byť práve absencia vedomostí o možnostiach využívania IKT v TŠV. Výzvou TŠV je využiť digitálnu technológiu zmysluplným spôsobom (Harris, 2009, In Casey & Jones, 2012). Naším cieľom výskumu dizertačnej práce je aplikovať IKT do edukačného procesu s vhodne použitými technológiami a aplikáciami. Následne navrhnúť konkrétne možnosti využívania IKT, ktoré môžu učitelia a žiaci využívať v telocvičniach, triedach ale aj vo vonkajších priestoroch (na školskom ihrisku, športovom ihrisku) čím podporíme záujem o TŠV, ale taktiež aj zvýšime úroveň motorických schopností žiakov mladšieho školského veku.

Kľúčové slová: telesná a športová výchova; IKT; primárny stupeň vzdelávania.

Key words: physical and sports education; ICT; primary education.

Literatúra

- BANVILLE, D. ,POLIFKO, M.F. (2009). Using digital video recorders in physical education. *JOPERD: The Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 80(1), 17-21.
- CASEY, A., JONES, B., 2012. Using digital technology to enhance student engagement in physical education. *Asia-Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*. 2:2, 51-66.
- HARRIS, F. (2009). Visual technology in physical education using Dartfish video analysis to enhance learning: An overview of the Dartfish project in New Brunswick. *Physical & Health Education Journal*, 74(4), 24-25.
- KRETSCHMANN, R. (2015) Physical Education Teachers' Subjective Theories about Integrating Information and Communication Technology (ICT) into Physical Education. *Turkish Online Journal of Educational Technology*. 68-96.
- NOVOTNÁ, N. - VLADOVIČOVÁ, N. 2001. Kompetencie v práci učiteľa 1. stupňa základnej školy a vyučovanie telesnej výchovy. In: *Acta Universitatis Matthiae Belii Telesná výchova a šport Vol. 3, No. 3*. Banská Bystrica: UMB, PF.

Kontakt

PaedDr. Lucia Hlatká
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Račianska 59, 813 34 Bratislava
Slovenská republika
matovcikova7@uniba.sk

7. BLOK	17:00 – 17:15
Diskusia	17:45 – 18:00
Ukončenie konferencie	18:00

NÁMETY NA STIMULÁCIU REČI V KONTEXTE MONTESSORI PEDAGOGIKY Language stimulation activities in the context of Montessori philosophy

Matej SLOVÁČEK

Predmet príspevku: Súčasné výskumy naznačujú, že žiaci z Montessori škôl dosahujú vyššie skóre v akademických úlohách, v testoch sociálno-emocionálnych zručností a v testoch kreativity v porovnaní so žiakmi tradičných škôl (Gaujard, Denervaud 2023). Predpokladá sa, že tieto výsledky odrážajú skúsenosti detí s pedagogickými stratégiami (metódy, zásady, formy), ale kognitívny pôvod týchto účinkov sa neskúmal (podľa Denervaud 2020). Aj preto skúmame stimuláciu reči s dôrazom na jej vzťah ku kognícii. Náš výskum sa zameriava na dve roviny – (1) stimuláciu reči s pomocou Montessori pedagogiky a (2) aplikáciu nových poznatkov o ontogenéze detskej reči do pedagogickej praxe. Na základe výskumov Montessori pedagogiky, ale aj pedagogických a vývinovo-lingvistických (Pacovská et al. 2021; Vužňáková 2020; Liptáková, Vužňáková 2009 a iní) východísk a súčasných výskumov detskej reči, hľadáme možnosti stimulácie detskej reči na základe súčasných výskumov s využitím stratégií Montessori pedagogiky.

Účel príspevku: V príspevku prezentujeme výsledky vstupného pozorovania reči v predškolskom veku s deťmi materskej školy s prvkami Montessori pedagogiky ako súčasť akčného výskumu. Zároveň predstavujeme navrhnutý didaktický materiál, ktorý vznikol integráciu získaných dát vstupného pozorovania a zásad Montessori didaktického materiálu.

Použité metódy: Výskumný súbor vstupného pozorovania tvorila vekovo heterogénna skupina v materskej škole. V centre našej pozornosti boli: (1) *slovná zásoba*, (2) *lexikálna kategorizácia*, (3) *pomenovanie mláďat zvierat*, (4) *stupňovanie prídavných mien* a (5) *porozumenie a používanie prefixálnych slovies*. S každým dieťaťom sme realizovali pozorovanie reči prostredníctvom verbálno-vizuálnych a verbálno-manipulačných metód.

Zhrnutie výsledkov: Na základe vstupného zúčastneného pozorovania sme identifikovali zásady, na ktoré prihladáme pri plánovaní aktivít a materiálu na stimuláciu vyššie prezentovaných a analyzovaných jazykovo-komunikačných javov. Identifikovali sme závery, ktoré možno rozdeliť do dvoch skupín. Závery súvisiace s osvojovaním si reči: (1) pri stimulácii reči sa zamerať na spoznávanie a uvedomovanie si funkcií deminutív a funkčné používanie deminutívnych tvarov substantív, (2) rozširovať slovnú zásobu detí o netypických členov sémantických kategórií, (3) stimulovať poznanie a používanie prefixálnych slovies a (4) stimulovať porozumenie a používanie nadradených pojmov. Pedagogicko-didaktické závery:

(1) integrovať osvojovanie si reči so zážitkom a skúsenosťou a (2) využívať zmysly – antropocentrizmus. Na základe získaných dát o aktuálnej úrovni reči pozorovaných detí bol následne navrhnutý didaktický materiál. Tento rešpektuje závery vstupného pozorovania a Montessori princípy (pozri Slováček 2022), ktorý budeme využívať na stimuláciu reči v priebehu pedagogických intervencií.

Stručný záver: Vychádzajúc z poznatkov a výskumov Montessori pedagogiky, psycholingvistiky a kognitívnej lingvistiky a z názoru, že existuje vzťah medzi rozvojom kognície a rozvojom jednotlivých jazykovo-komunikačných javov (Vužňáková, 2013) sme navrhli dizajn akčného výskumu a realizovali vstupné pozorovanie detskej reči v predškolskom veku. Zo získaných dát sme identifikovali zásady, ktoré sme sa snažili implementovať do prípravy didaktického materiálu, ktorým sa budeme snažiť stimulovať vybrané jazykovo-komunikačné javy a kogníciu. Predmetom našej didaktickej aplikácie sú javy, ktoré nie sú v Montessori pedagogike rozpracované, alebo nemáme ich verzie v slovenskom jazyku.

Kľúčové slová: stimulácia detskej reči; Montessori pedagogika; predškolský vek.

Key words: language stimulation; Montessori pedagogy; preschool age.

Literatúra

- DENERVAUD, S., FORNARI, E., YANG, XF. a kol., 2020. An fMRI study of error monitoring in Montessori and traditionally-schooled children. *npj Sci. Learn*, 5 (11), pp. 1-10. Dostupné na: <https://doi.org/10.1038/s41539-020-0069-6>
- GUAJARD, M., a S. DENERVAUD., 2023. See beyond behavioral comparisons: neuroscientific perspectives on the Montessori pedagogy. In: M. Miňová a M. Slováček (Eds.): *Dieťa a materská škola: nekonferenčný vedecký recenzovaný zborník*. Prešov: SV Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu, s. 41 – 53.
- LIPTÁKOVÁ, Ľ., a K. VUŽŇÁKOVÁ., 2009. *Dieťa a slovtvorba*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta.
- PACOVSKÁ, J., VAŇKOVÁ, I., RÖRICH, A. a I. NEBESKÁ, 2021. *Škola jako místo radosti z přemýšlení o jazyce*. Praha: Akropolis.
- SLOVÁČEK, M., 2022. Pryntsypy pedahohiky M. Montessori v doslidzhenni stymulyatsiyi movlennya dytyny. *Teoriya ta metodyka navchannya ta vykhovannya*, 2022(58), s. 85 – 97. Dostupné na: <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.53.08>
- VUŽŇÁKOVÁ, K., 2013. Rozvoj jazykovo-komunikačnej a literárnej kompetencie v predprimárnom vzdelávaní. In: M. Miňová (Ed.): *Predprimárne vzdelávanie v kontexte súčasných zmien: zborník z vedecko-odbornej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta, SV Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu, s. 146 – 170.
- VUŽŇÁKOVÁ, K., 2020. Kategorizácia a význam lexikálnych jednotiek v ontogenéze reči. *O dieťati, jazyku, literatúre*, 8(2), s. 43 – 65

Kontakt

PhDr. PaedDr. Matej Slováček
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
matej.slovacek@smail.unipo.sk

**PREHLAD NIEKTORÝCH DIAGNOSTICKÝCH NÁSTROJOV ZAMERANÝCH
NA HODNOTENIE KOMUNIKAČNÝCH SCHOPNOSTÍ DETÍ V RANOM VEKU
V KONTEXTE DIAGNÓZY HYDROCEFALUS**

A review of some diagnostic tools aimed at assessing communication skills at an early age in the context of diagnosis of hydrocephalus

Mária OLEJÁROVÁ

Predmet príspevku: Oblasť včasnej diagnostiky a intervencie u detí v ranom veku je stále aktuálnou témou na Slovensku i v zahraničí. Vychádza z paradigmy, že včasná detekcia potencióálne rizikových detí umožňuje včasnú a vhodne nastavenú intervenciu, ktorá vedie k lepšej prognóze a efektívnejšej kompenzácii vývinových deficitov. Prezentovaný príspevok sa orientuje na diagnostiku narušenej komunikačnej schopnosti (NKS) v ranom veku detí do 3 rokov s diagnózou hydrocefalus, ktorá vzniká na podklade poškodenia centrálného nervového systému (CNS), z ktorého vyplýva riziko narušenia v receptívnej aj expresívnej rovine jazyka.

Účel príspevku: Cieľom prezentovaného príspevku je poskytnúť stručný prehľad niektorých diagnostických nástrojov zameraných na hodnotenie komunikačných schopností detí v ranom veku v zahraničí a na Slovensku a zdôvodniť opodstatnenosť vybraného diagnostického nástroja Mac Arthus-Bates Communicative Development Inventories (CDI) (Marchman, Dale, 2023) v našom výskume zameranom na problematiku NKS u detí s hydrocefalom v ranom veku, ktorého adaptáciu na Slovensku poznáme pod názvom Test komunikačného správania (TEKOS) (Kapalková, a kol., 2010).

Použité metódy: Prieskum z literárnych zdrojov bol zameraný na tvorbu prehľadu diagnostických nástrojov na hodnotenie komunikačných schopností detí do 3 rokov a identifikovanie tých diagnostických nástrojov, ktoré boli adaptované na skúmanie slovensky hovoriacich detí. Ide o diagnostický nástroj CDI (na Slovensku známy ako TEKOS). Primárnym cieľom CDI aj TEKOS je okrem hodnotenia aktuálnej rečovej úrovne dieťaťa vyhľadávať rizikové deti alebo deti s potencióálnym rizikom z pohľadu oneskoreného a narušeného vývinu reči. CDI rovnako ako TEKOS časovo hodnotí vývin komunikačných schopností od 8. mesiaca (keď sa predpokladá začiatok zámernej komunikácie) do 36. mesiaca (keď deti začínajú produkovať súvetia a prvé naratívne štruktúry) (Kapalková, Slančová, 2010). Tento diagnostický nástroj v kombinácii s ďalšími metódami (experiment, participačné pozorovanie, pološtruktúrovaný rozhovor, štúdium dostupnej dokumentácie, kazuistika prípadu, vyhodnotenie dát) bude aplikovaný vo výskume v dvoch etapách: prvá etapa bude

zameraná na mapovanie komunikačných schopností detí s hydrocefalom do 3 rokov formou štandardizovaného screeningového dotazníka (TEKOS I a TEKOS II), distribuovaného zákonným zástupcom detí s hydrocefalom, a následné vyhodnotenie výsledkov formou kvantitatívnej metodológie; druhá etapa výskumu bude orientovaná na jedno dieťa s diagnózou hydrocefalus v ranom veku s tvorbou a verifikáciou intervenčného programu zameraného na rozvoj komunikačných schopností dieťaťa s hydrocefalom v ranom veku (kvantitatívno-kvalitatívna metodológia výskumu).

Zhrnutie výsledkov: Na verifikáciu stanovených hypotéz bude použitý ABAB typ jednoprípadového experimentálneho dizajnu, ktorý má kvantitatívno-kvalitatívny charakter.

Stručný záver: Existuje viacero nástrojov hodnotenia komunikácie v ranom veku, každý z nich poskytuje iný druh informácií o dieťati a jeho klinickej symptomatike. Diagnostika komunikácie u dieťaťa s rizikovým vývinom reči, kde radíme aj deti s hydrocefalom (Zahl a kol., 2018), je o to dôležitejšia, lebo je potrebné vykonávať ju včas, teda ešte pred 3. rokom života dieťaťa. Prezentovaný príspevok ponúka prehľad niektorých zahraničných diagnostických nástrojov hodnotenia komunikačných schopností detí v ranom veku, niektoré z nich boli adaptované aj na Slovensku. Príspevok je bližšie zameraný na nástroj CDI a jeho adaptovanú verziu na Slovensku TEKOS ako možnosť aplikácie vo výskume zameranom na problematiku NKS u detí s hydrocefalom v ranom veku.

Kľúčové slová: hydrocefalus; diagnostické nástroje; narušená komunikačná schopnosť; narušený vývin detskej reči; raný vek.

Key words: hydrocephalus; diagnostic tools; impaired communication ability; impaired development of children's speech; early age.

Literatúra

- GAVORA, P. a kol., 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>
- KAPALKOVÁ, S. a kol., 2010. *Hodnotenie komunikačných schopností detí v ranom veku*. Bratislava: Slovenská asociácia logopédov. ISBN 978-80-89113-83-5.
- KAPALKOVÁ, S., SLANČOVÁ, D., 2010. Vývin komunikačných schopností dieťaťa v ranom veku z hľadiska dvoch metodologických prístupov. In: *Jazyk a kultúra*, 1 (1), pp. 1-14.
- MARCHMAN, V. A., DALE, P. S., 2023. The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories: updates from the CDI Advisory Board. In: *Frontiers Psychology*, Vol. 14. Dostupné z: DOI: 10.3389/fpsyg.2023.1258830.
- ZAHL, S., M., EGGE, A., HELSETH, E., SKARBO, A., WESTER, K., 2018. Quality of life and physician-reported developmental, cognitive and social problems in children with benign external hydrocephalus—long-term follow-up. In: *Child's Nervous System*, 35, pp. 245–250.

Kontakt

Mgr. Mária Olejárová
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
Slovenská republika
maria.olejarova@smail.unipo.sk

**MOŽNOSTI VYUŽÍVANIA POSUNKOV AKO ŠPECIFICKEJ FORMY
KOMUNIKÁCIE U JEDNOTLIVCOV S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**
**The possibilities of using signing as a specific form of communication for individuals
with intellectual disabilities**

Kristína ONDRAŠINOVÁ

Predmet príspevku: Dočasne alebo trvalo obmedzená schopnosť komunikovať prostredníctvom hovorenej reči u rozličných skupín detí, žiakov alebo dospelých, vedie často k potrebe podporiť alebo nahradiť ju inou formou alebo formami komunikácie (Škodová, Jedlička, 2003). Augmentatívna a alternatívna komunikáciou (ďalej len AAK) je systém, ktorý má svoje uplatnenie v širokom spektre osôb. Výskumy zo zahraničia potvrdzujú pozitívny vplyv AAK na vývin osobnosti jednotlivcov, lepšie porozumenie, zvýšenie záujmu o komunikáciu a aj elimináciu negatívnych prejavov z dôvodu absencie alebo neporozumenia v komunikácii (Beukelman, 2010, Deckers, 2017, Kitinger, 2020).

V rámci AAK sa stále viac pozornosti venuje využívaniu posunkov a posunkovej komunikácii v rozličných skupinách, pričom sa zvyčajne poukazuje na potrebu ich modifikácie, pretože ich nie je možné použiť v podobe, ako sa používajú v komunite n/Nepočujúcich.¹

Účel príspevku: V príspevku sa zameriavame na posunky, posunkovú komunikáciu a možnosti jej využívania u detí/žiakov s mentálnym postihnutím v rámci systému AAK vo výchovno-vzdelávacom procese. Ide o populáciu, ktorá je veľmi heterogénna, heterogénne sú komunikačné problémy, ale aj potreba podpory. V príspevku chceme poukázať na skúsenosti s danou problematikou v zahraničí, niektoré výsledky výskumov a možnosti ich implementácie v našich podmienkach, pričom popíšeme realizovaný predvýskum.

Použité metódy: Pri výbere predvýskumnej vzorky sa realizoval zámerný výber. Cieľovú skupinu tvorili jednotlivci so stredným a ťažkým mentálnym postihnutím (n=19), u ktorých bola v priebehu intervencie implementovaná podporná alebo náhradná komunikácia. Samotný predvýskum sme realizovali pomocou kvalitatívne orientovanej metódy. Základnou metódou predvýskumu bolo štruktúrované pozorovanie. Pozorovanie bolo realizované v bežných

¹ n/Nepočujúci v danom prípade rozlišujeme malé n – nepočujúci ako skupinu osôb, ktorá má stratu sluchu, z medicínskeho pohľadu označenej ako veľmi ťažká strata sluchu (hluchota), používa rozličné komunikačné formy vrátane posunkového jazyka. Veľké N – Nepočujúci ako skupina osôb, ktorá sa prezentuje ako jazyková minorita, využívajúca primárne posunkový jazyk bez ohľadu na stupeň straty sluchu a na tento jazyk viažuca aj svoje hodnoty, tradície a kultúru.

školských situáciách (voľnej hry, stolovania, navliekanie, skrutky, listovanie v knihe, stavanie kociek, imitovanie pohybov), pričom údaje, zamerané na možnosti a limity využívania tejto formy komunikácie u každého jednotlivca, boli realizované prostredníctvom záznamových hárkov.

Zhrnutie výsledkov: Predvýskum bol realizovaný so zámerom výberu vhodných participantov pre realizáciu výskumu a overenie navrhovaných metód. Z celkovo dostupnej vzorky participantov, ktorá bola zaradená do predvýskumu (n=19) bol prostredníctvom neštruktúrovaného pozorovania realizovaný užší výber participantov (n=5), ktorí spĺňali jedno z najdôležitejších kritérií pre využívanie posunkovej komunikácie - určitú úroveň motorických predpokladov pre realizáciu posunkov a schopnosť imitácie pohybov. Zamerali sme sa na jemné motorické zručnosti, pohyby rúk a prstov rúk v koordinácii s pohybmi očí. Aby dieťa/žiak mohol využívať posunkovú komunikáciu, musí byť schopný, resp. musí byť predpoklad na rozvinutie takej motoriky prstov a rúk, ktorá mu umožní realizovať aspoň základné posunky. Pretože ide o vizuálnu komunikáciu, je zrakové vnímanie, sústredenie sa na posunky a aj reakcia na posunky ďalším dôležitým kritériom pre výber našich participantov. S touto skupinou budeme kontinuálne pracovať v ďalšom období.

Stručný záver: Na základe informácií získaných v predvýskume sa budú navrhovať a realizovať ďalšie činnosti na naplnenie cieľov výskumu. Na základe predbežných informácií vieme, že posunky a posunkový jazyk sa vo vzdelávaní žiakov s mentálnym postihnutím využívajú, ale často absentujú zo strany aktérov výchovy a vzdelávania základné informácie o posunkovej komunikácii, resp. sa používajú posunky, ktoré nie sú súčasťou posunkovej zásoby nepočujúcich, čo môže spôsobovať niektoré limity v ďalšom období.

Doplnenie týchto informácií, výsledky výskumov realizované v našich podmienkach, ako aj vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov je v súčasnosti veľmi dôležité, aj vzhľadom na prijatý Katalóg podporných opatrení (2023), v ktorom sú zakomponované aj rozličné možnosti posunkovej komunikácie.

Pozitívny postoj, základné informácie, na výskumných dátach založené postupy a podmienky vytvorené pre pedagogických, odborných zamestnancov, deti a žiakov predstavujú základ pre implementáciu posunkov a posunkovej komunikácie v rámci systémov AAK aj pre populáciu jednotlivcov s mentálnym postihnutím.

Štúdia je súčasťou riešenia projektov VEGA 1/0478/23 Posunkový jazyk a posunková komunikácia a ich využívanie v špeciálnej a inkluzívnej pedagogike na rozvíjanie komunikačnej kompetencie vybraných skupín detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a Grantu Univerzity Komenského č. UK/240/2023 Jednotlivci s mentálnym postihnutím – možnosti a limity využívania posunkovej komunikácie v špeciálnopedagogickej praxi.

Kľúčové slová: augmentatívna a alternatívna komunikácia; mentálne postihnutie; dieťa/žiak s mentálnym postihnutím, posunkový jazyk.

Key words: augmentative and alterative communication; mental disability; sign language.

Literatúra

- BEUKELMAN, D., MIRANDA, P. 2010. *Augmentative and Alternative communication - Support children and adults with complex communication needs*. Nebraska: University of Nebraska. ISBN-1-55766-684-9.
- DECKERS, S. R., ZAALEN, Y. V., BALKOM, H.V., VERHOEVEN, L. 2017. Core vocabulary of young children with Down syndrome. In *Augmentative and alternative communication*, roč. 2, 2017. č. 33, s. 77-86. ISSN: 0743-4618.
- KITZINGER, A. 2020. *Konzept Unterstützte Kommunikation der LVR-Louis-Braille-Schule*[on-line]. Oeversee: METACOM Symbole, 2020. 33p. [cit. 24.03.2023] Dostupné na internete: http://www.louis-braille-schule-dueren.lvr.de/BL/uk_konzept.pdf
- MŠVVaŠSR 2023/13957:1-C1661, *Katalóg podporných opatrení*
- ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I., et al. 2003. *Klinická logopedie*. Praha: Portál, 2003. 616 s. ISBN 80-7178-546-6.

Kontakt

Mgr. Kristína Ondrašínová
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Račianska 59, Bratislava 813 34
Slovenská republika
ondrasinova@fedu.uniba.sk